

POSTĘPOWANIE PRZED SĄDEM POLUBOWNYM

Komentarz do Regulaminu
Sądu Arbitrażowego
przy Konfederacji Lewiatan

redakcja naukowa
Beata Gessel-Kalinowska vel Kalisz

KOMENTARZE

AUTORZY

Janusz Adamkowski

Jakub Barański

Stanisław Drozd

Maria Dudzińska

Beata Gessel-Kalinowska vel Kalisz

Michał Jochemczak

Natalia Jodłowska

Ludwina Klein

Bartosz Krużewski

Paweł Kwiatkowski

Łukasz Lasek

Michał Pochodyła

Małgorzata Podrecka

Adelina Prokop

Karolina Przygoda

Agnieszka Różalska-Kucal

Krzysztof Stefanowicz

Agnieszka Wojciechowska

Tomasz Wardyński

Julita Zawadzka

POSTĘPOWANIE PRZED SĄDEM POLUBOWNYM

**Komentarz do Regulaminu
Sądu Arbitrażowego
przy Konfederacji Lewiatan**

**redakcja naukowa
Beata Gessel-Kalinowska vel Kalisz**

KOMENTARZE

Stan prawny na 31 sierpnia 2015 r.

Wydawca

Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący

Małgorzata Jarecka

Opracowanie redakcyjne

Barbara Blaczkowska

Łamanie

JustLuk Łukasz Drzewiecki, Justyna Szumił, Krzysztof Drzewiecki

Poszczególne części komentarza opracowali:

Janusz Adamkowski § 42–46

Beata Gessel-Kalinowska vel Kalisz § 1–2, 4, 36

Beata Gessel-Kalinowska vel Kalisz, Maria Dudzińska § 32–33, 35

Beata Gessel-Kalinowska vel Kalisz, Natalia Jodłowska § 34, 37, zał. 1–2

Beata Gessel-Kalinowska vel Kalisz, Paweł Kwiatkowski § 20–21, zał. 5

Beata Gessel-Kalinowska vel Kalisz, Michał Pochodyła, Natalia Jodłowska § 31

Michał Jochemczak, Agnieszka Wojciechowska § 3, 7, 25–30

Bartosz Krużewski, Adelina Prokop § 6, 8–11

Małgorzata Podrecka § 5, zał. 3

Agnieszka Różalska-Kucal § 47–49

Krzysztof Stefanowicz § 38–41

Tomasz Wardyński, Ludwina Klein § 12, 15,

Tomasz Wardyński, Jakub Barański, Łukasz Lasek § 23

Tomasz Wardyński, Stanisław Drozd, Karolina Przygoda § 22

Tomasz Wardyński, Łukasz Lasek § 24

Tomasz Wardyński, Łukasz Lasek, Stanisław Drozd § 13–14

Julita Zawadzka § 16–19

© Copyright by Wolters Kluwer SA, 2016

ISBN: 978-83-264-9381-2

Wydane przez:

Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	9
Wstęp	15
Wprowadzenie	17
Regulamin Sądu Arbitrażowego przy Konfederacji Lewiatan	
Postanowienia ogólne	23
§ 1 Sąd Arbitrażowy Lewiatan	23
§ 2 Właściwość i Regulamin Sądu Arbitrażowego	41
§ 3 Doręczenia pism oraz bieg terminów	68
§ 4 Poufność	79
§ 5 Tryb przyspieszony	96
Zespół Orzekający	107
§ 6 Liczba arbitrów i sposób ich powoływania	107
§ 7 Wielopodmiotowość stron	121
§ 8 Kwalifikacje arbitrów	129
§ 9 Lista rekomendowanych arbitrów	143
§ 10 Wyłączenie arbitra	147
§ 11 Odwołanie arbitra	158
§ 12 Ustąpienie arbitra	166
§ 13 Skutki przedterminowego wygaśnięcia mandatu arbitra	182
§ 14 Dalsze procedowanie przez większość zespołu orzekającego ..	199
§ 15 Wyłączenie odpowiedzialności	208

Wszczęcie postępowania arbitrażowego	233
§ 16 Pozew	233
§ 17 Braki formalne pozwu	257
§ 18 Odpowiedź na pozew	267
§ 19 Pozew wzajemny	281
§ 20 Przyłączenie dodatkowej osoby do postępowania	300
§ 21 Interwencja uboczna	315
Postępowanie przed Zespołem Orzekającym	329
§ 22 Zasady ogólne	329
§ 23 Miejsce postępowania	347
§ 24 Język postępowania	366
§ 25 Reprezentacja strony	378
§ 26 Posiedzenie wstępne. Postanowienie Proceduralne	386
§ 27 Orzekanie o właściwości Sądu Arbitrażowego Lewiatan	398
§ 28 Połączenie postępowań	414
§ 29 Zmiana powództwa i cofnięcie pozwu	424
§ 30 Inne pisma w toku postępowania	431
§ 31 Środki dowodowe	437
§ 32 Biegły powołany przez Zespół Orzekający	452
§ 33 Rozprawa	463
§ 34 Zakończenie postępowania dowodowego	469
§ 35 Wyłączenie możliwości podniesienia zarzutu uchybienia postanowieniom Regulaminu lub uzgodnionym zasadom postępowania	474
§ 36 Środki zabezpieczające	482
§ 37 Zawieszenie i umorzenie postępowania	498
Wyrok	509
§ 38 Podstawy rozstrzygnięcia sporu przez Zespół Orzekający	509
§ 39 Termin wydania wyroku	518
§ 40 Wydanie wyroku	522
§ 41 Skutki wyroku	529
§ 42 Wyroki częściowe i wstępne	531
§ 43 Ugoda	544
§ 44 Inne orzeczenia	556
§ 45 Uzupelnienie, wykładnia i sprostowanie wyroku	565
§ 46 Akta postępowania arbitrażowego	577

Koszty postępowania arbitrażowego	587
§ 47 Koszty postępowania arbitrażowego	587
§ 48 Koszty poniesione przez strony	601
§ 49 Zaliczka	607
Załączniki	613
Załącznik I. Struktura organizacyjna Sądu Arbitrażowego	615
Załącznik II. Arbiter Doraźny	623
Załącznik III. Tryb przyspieszony	644
Załącznik IV. Wzór deklaracji arbitra	683
Załącznik V. Regulamin Postępowania Apelacyjnego	686
Aneks – Wzory pism	735
Wykaz literatury	755
Autorzy	785

Wykaz skrótów

Akty prawne

- angielska ustawa o arbitrażu – Arbitration Act 1996, Chapter 23, 17 czerwca 1996, www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/introduction
- Bruksela I – rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. WE L 12 z 16.01.2001, s. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 4, s. 42, z późn. zm.)
- k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r.
– Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.)
- Konwencja europejska – Konwencja europejska o międzynarodowym arbitrażu handlowym z dnia 21 kwietnia 1961 r. (Dz. U. z 1964 r. Nr 40, poz. 270, zał.)
- Konwencja nowojorska – Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych sporządzona w No-

	wym Jorku dnia 10 czerwca 1958 r. (Dz. U. z 1962 r. Nr 9, poz. 41, zał.)
k.p.c.	– ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.)
PILA	– the Swiss Private International Law Act
u.d.i.p.	– ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicz- nej (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 782 z późn. zm.)
ustawa modelowa UNCITRAL	– UNCITRAL Model Law on Inter- national Commercial Arbitration
u.z.n.k.	– ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konku- rencji (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 z późn. zm.)
ZPO	– Zivilprozessordnung (niemiecki kodeks postępowania cywilnego)

Regulaminy arbitrażowe

Reg. AAA	– Regulamin Arbitrażu Międzynarodowego American Arbitration Association
Reg. AHK	– Regulamin Arbitrażowy Stałego Sądu Arbitrażowego przy Polsko-Niemieckiej Izbie Przemysłowo-Handlowej
Reg. CAM	– Regulamin Arbitrażowy Centro de Arbitraje de Mexico
Reg. CCIR	– Regulamin Arbitrażowy Chamber of Commerce and Industry of Romania

Reg. CEPANI	– Regulamin Arbitrażowy Belgian Centre for Arbitration and Mediation CEPANI
Reg. CIETAC	– Regulamin Arbitrażowy China International Economic and Trade Arbitration Commission
Reg. CPR	– Regulamin Arbitrażowy International Institution for Conflict Prevention & Resolution
Reg. DIAC	– Regulamin Arbitrażowy Dubai International Arbitration Centre
Reg. DIS	– Regulamin Arbitrażowy Deutsche Institution für Schiedsgerichtsbarkeit
Reg. Domen	– Regulamin Sądu Polubownego ds. Domen Internetowych
Reg. ICC	– Regulamin Arbitrażowy i Regulamin ADR International Chamber of Commerce
Reg. ICSID	– Regulamin Arbitrażowy International Centre for Settlement of Investment Disputes
Reg. KIG	– Regulamin Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej
Reg. LCIA	– Regulamin Arbitrażowy London Court of International Arbitration
Reg. Lewiatan, Regulamin	– Regulamin Sądu Arbitrażowego przy Konfederacji Lewiatan
Reg. MCC	– Regulamin Arbitrażowy Milan Chamber of Commerce
Reg. NAI	– Regulamin Arbitrażowy Netherland Arbitration Institute
Reg. NIG	– Regulamin Arbitrażowy Sądu Arbitrażowego przy Nowotomyskiej Izbie Gospodarczej

Reg. PCA	– Regulamin Arbitrażowy Permanent Court of Arbitration w Hadze
Reg. SCC	– Regulamin Arbitrażowy Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce
Reg. SIAC	– Regulamin Arbitrażowy Singapore International Arbitration Centre
Reg. UNCITRAL	– UNCITRAL Arbitration Rules
Reg. VIAC	– Regulamin Arbitrażowy Vienna International Arbitral Centre
Reg. WIPO	– Regulamin Arbitrażowy World Intellectual Property Organisation Arbitration and Mediation Center w Genewie
Reg. ZBP	– Regulamin Arbitrażowy Sądu Polubownego przy Związku Banku Polskich
Swiss Rules	– Swiss Rules of International Arbitration

Regulacje IBA

Regulamin postępowania dowodowego IBA	– IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration
Wytyczne IBA dotyczące konfliktów interesów w arbitrażu międzynarodowym	– IBA Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration
Wytyczne IBA dotyczące zastępstwa procesowego w międzynarodowym arbitrażu	– IBA Guidelines on Party Representation in International Arbitration

Publikatory

AC	– Appeal Cases
ADR	– Kwartalnik ADR. Arbitraż i Mediacja

All ER	– The All England Law Reports
ASA Bulletin	– Association Suisse de l'Arbitrage Bulletin
EPS	– Europejski Przegląd Sądowy
ICC Bulletin	– The ICC International Court of Arbitration Bulletin
IEHC	– High Court of Ireland; IESC – Supreme Court of Ireland
NSWLR	– the New South Wales Law Reports
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNCP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (1963–1994)
OSNC-ZD	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna. Zbiór Dodatkowy
OSPika	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
PiP	– Państwo i Prawo
PPH	– Przegląd Prawa Handlowego
PUG	– Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
Rev. Arb.	– Revue de l'arbitrage
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny

Inne

AAA	– American Arbitration Association
CPR	– International Institution for Conflict Prevention & Resolution
ETPC	– Europejski Trybunał Praw Człowieka

IBA	– The International Bar Association (Międzynarodowe Stowarzyszenie Prawników)
ICC, Sąd ICC	– International Court of Arbitration at the International Chamber of Commerce
ISAL	– Intranet Sądu Arbitrażowego Lewiatan
PKPP	– Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych Lewiatan
Reg. ISAL	– Regulamin systemu elektronicznego „Intranet Sądu Arbitrażowego Lewiatan”
SA	– sąd apelacyjny
SA KIG	– Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej
SA Lewiatan	– Sąd Arbitrażowy Lewiatan
S.D.N.Y.	– U.S. District Court for the Southern District of New York
SN	– Sąd Najwyższy
Taryfa Opłat	– Taryfa Opłat Sądu Arbitrażowego Lewiatan, obowiązująca od 23 marca 2015 r., http://www.sadarbitrazowy.org.pl/pl/przepisy-oplaty
TK	– Trybunał Konstytucyjny
Warunki FIDIC	– Warunki kontraktowe dla budowy dla robót inżynieryjno-budowlanych projektowanych przez zamawiającego, Międzynarodowa Federacja Inżynierów Konsultantów, 2004
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny

Wszędzie, gdzie pojawia się odesłanie do paragrafów bez podania skrótu aktu prawnego, powoływany jest Reg. Lewiatan.

Wstęp

Nowy Regulamin Sądu Arbitrażowego Lewiatan stanowi jeden z najnowszych regulaminów arbitrażowych odpowiadających potrzebom praktyki. Wiele postanowień zostało bardziej precyzyjnie wyrażonych. Niektóre uzupełniono w niezbędnym zakresie. Wprowadzono także szereg nowych rozwiązań inspirowanych potrzebami praktyki oraz dorobkiem wielu instytucji arbitrażowych.

Komentarz zawiera szeroką analizę poszczególnych postanowień regulaminu, która wyjaśnia ich treść oraz znaczenie, a także wskazuje na sposób ich stosowania.

Komentarz jest dziełem zbiorowym kilkunastu autorów, praktyków i teoretyków prawa postępowania arbitrażowego. Każdy z nich w objaśnieniach do poszczególnych postępowań regulaminu przedstawia stanowisko doktryny i orzecznictwa arbitrażowego w takim zakresie, w jakim uznaje za stosowne z punktu widzenia wymagania niniejszego komentarza. Powołana w obszernym zakresie literatura umożliwi Czytelnikowi zapoznanie się z problematyką teoretyczną omawianych zagadnień.

Wyrażam przekonanie, że niniejszy komentarz do Regulaminu Sądu Arbitrażowego Lewiatan będzie stanowił cenną pomoc nie tylko dla osób, które w swojej działalności zawodowej zajmują się stosowaniem i wykładnią postanowień postępowania arbitrażowego, ale również dla wszystkich osób zainteresowanych tym działem prawa.

Prof. dr hab. Jerzy Rajski

Wprowadzenie

W ostatnich latach, poczynając od roku 2010, w środowisku arbitrażowym można było zaobserwować duże natężenie dyskusji wokół zmian regulaminów międzynarodowych instytucji arbitrażowych. Kwestia potrzeb użytkowników arbitrażu oraz tego, jak im sprostać, kwestia łączenia postulatów szybkości i efektywności procedowania z oczywistym postulatem zachowania fundamentalnych zasad i wartości etycznych była zawsze immanentną częścią dyskursu prowadzonego przez praktyków i teoretyków arbitrażu. W ostatnich latach dyskusja ta nabrała jednak szczególnej intensywności, czego efektem były zmiany regulaminów wielu znaczących instytucji arbitrażowych. Warto tu wspomnieć o nowych regulaminach ICC oraz Swiss Rules, które weszły w życie w 2012 r., VIAC, SIAC i CEPANI – wprowadzonych w 2013 r. Nowy regulamin LCIA, który wszedł w życie stosunkowo późno, bo w roku 2014.

Zakres materialny powyższych zmian obejmował w szczególności kwestie postępowania, w których uczestniczy wiele podmiotów, lub prowadzonych na podstawie wielu umów, instytucje Arbitra Doraźnego oraz inne, związane ze zwiększeniem efektywności i szybkości postępowania.

Można też zaobserwować zjawisko, wbrew wcześniejszej praktyce, iż częstotliwość zmian regulaminów nabiera tempa, co związane jest też z szybkością zmian zachodzących w świecie biznesu i prawa w ogólności. Gary Born, prezes SIAC, ogłosił ostatnio, iż SIAC rozpoczął już prace nad kolejną wersją regulaminu, których zakończenia należy oczekiwać w 2016 r.

Regulamin Lewiatan, będący przedmiotem niniejszego komentarza, wpisuje się w ten trend. Prace nad nowym regulaminem zostały poprzedzone analizą planowanych oraz już przyjętych rozwiązań w innych regulaminach. W skład zespołu redakcyjnego wchodził: A. Barczewski, E. Gryc-Kornatka, M. Jochemczak, R. Kos, M. Podrecka, K. Stefanowicz, T. Wardyński, A. Wierciński oraz niżej podpisana. Zasadnicze idee, jakie przyświecały autorom, oparte były na postulacie przyznania stronom jak największej autonomii woli w granicach prawa i przy zachowaniu maksimum efektywności postępowania. A zatem zniesiono obowiązkowy charakter list arbitrów (por. § 9 ust. 2 Regulaminu), które to listy jawiły się jako przeżytek dawno minionej epoki i stanowiły wyraz nadmiernej kontroli nad decyzjami dokonywanymi przez strony, oraz przyjęto szczególnie sposób powoływania arbitrów w drodze nominacji zastępczej, dający stronom pewien wybór także na tym etapie (por. § 6 ust. 5 Regulaminu). Celem realizacji postulatów efektywności postępowania wprowadzono obowiązek ustalenia ze stronami postanowienia proceduralnego oraz kalendarza postępowania już na początku postępowania (por. § 26 ust. 2 Regulaminu). Ta instytucja wraz z 6-miesięcznym terminem na wydanie wyroku dyscyplinują nie tylko strony i ich pełnomocników, ale też, co było nowością, samych arbitrów. Nowa instytucja Arbitra Doradczego (por. § 36 ust. 4 Regulaminu) wzbudziła duże kontrowersje w polskim środowisku arbitrażowym.

W 2015 r. dokonano pierwszej rewizji Regulaminu, wprowadzając zmianę nowatorską nie tylko w arbitrażu krajowym, ale też i na gruncie rozwiązań instytucji zagranicznych. Postępowanie dwuinstancyjne (por. § 41 ust. 2 Regulaminu) jak do tej pory zostało wdrożone w niewielu instytucjach (m.in. AAA/ICDR), ale jest to model arbitrażu zdobywający obecnie coraz więcej zwolenników. W tym zakresie SA Lewiatan jest w awangardzie instytucji arbitrażowych.

Założeniem autorów komentarza było pokazanie instytucji Regulaminu na tle rozwiązań przyjętych w innych porządkach prawnych oraz zagranicznych sądach arbitrażowych. Znajdziecie więc Państwo analizy porównawcze w wielu omawianych obszarach. Anali-

za taka lepiej pokazuje genezę niektórych instytucji oraz sposób ich funkcjonowania.

Autorzy komentarza wyrażają nadzieję, iż niniejsza publikacja przyczyni się do lepszego zrozumienia mechanizmów rządzących postępowaniem arbitrażowym oraz celowości istniejących regulacji i będzie wsparciem dla praktyków występujących przed sądami arbitrażowymi, jak i samych arbitrów.

Poglądy wyrażone w niniejszym komentarzu są poglądami jego autorów i nie mogą być utożsamiane z poglądami Sądu Arbitrażowego Lewiatan lub jego arbitrów.

Beata Gessel-Kalinowska vel Kalisz
Redaktor

**Regulamin
Sądu Arbitrażowego
przy Konfederacji Lewiatan**

Postanowienia ogólne

§ 1 Sąd Arbitrażowy Lewiatan

1. Sąd Arbitrażowy przy Konfederacji LEWIATAN (zwany również „Sądem Arbitrażowym”, lub „Sądem Arbitrażowym Lewiatan”) jest stałym sądem polubownym. Siedzibą Sądu Arbitrażowego Lewiatan jest miasto stołeczne Warszawa.
2. Sąd Arbitrażowy Lewiatan jest samodzielną, niezależną i wyodrębnioną jednostką organizacyjną Konfederacji LEWIATAN. Strukturę organizacyjną Sądu Arbitrażowego Lewiatan określa szczegółowo Załącznik 1 Regulaminu.
3. Sąd Arbitrażowy Lewiatan jest administratorem postępowań arbitrażowych prowadzonych na podstawie Regulaminu Sądu Arbitrażowego przy Konfederacji Lewiatan („Regulamin”) i rozstrzyganych przez Zespoły Orzekające powołane zgodnie z Regulaminem.
4. Sąd Arbitrażowy może być administratorem postępowań arbitrażowych prowadzonych w trybie arbitrażu „*ad hoc*”, o ile strony tak postanowią.
5. Za swoje czynności Sąd Arbitrażowy pobiera opłaty na zasadach określonych w Taryfie Opłat obowiązującej w dniu wszczęcia postępowania.

Literatura: Ereciński T., Weitz K., *Sąd arbitrażowy*, Warszawa 2008; *System Prawa Handlowego*, t. 8, *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, Warszawa 2008; Wiśniewski A.W., *Międzynarodowy arbitraż handlowy w Polsce. Status prawny arbitrażu i arbitrów*, Warszawa 2011; Zawiślak K., *Receptum arbitri*, Warszawa 2012.

Spis treści	
1. SA Lewiatan jako instytucja arbitrażowa	24
2. Zadania SA Lewiatan	24
3. Organy SA Lewiatan	26
4. Regulamin SA Lewiatan	31
5. Dane statystyczne	36
6. System elektroniczny „Intranet Sądu Arbitrażowego Lewiatan” (ISAL)	37
7. SA Lewiatan jako instytucja promująca arbitraż	38

1. SA Lewiatan jako instytucja arbitrażowa

1. SA Lewiatan jest stałym sądem polubownym, o którym mowa w art. 1181 § 3 k.p.c. Będąc jednostką organizacyjną afiliowaną przy Konfederacji Lewiatan (wcześniej PKPP Lewiatan), nie posiada odrębnej osobowości prawnej. SA Lewiatan został powołany na podstawie uchwały Nadzwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Konfederacji Lewiatan z dnia 15 lutego 2005 r. Inicjatywa powołania nowej instytucji arbitrażowej została zgłoszona przez środowisko prawników na co dzień zajmujących się prawem gospodarczym. Organizacja sądu została częściowo sfinansowana ze środków pomocowych Unii Europejskiej.

2. Zadania SA Lewiatan

2. Głównym zadaniem SA Lewiatan jest pełnienie funkcji stałego sądu polubownego. Polega to na wykreowaniu całokształtu okoliczności faktycznych i prawnych prowadzących do rozstrzygnięcia sporów gospodarczych. Funkcje te można uporządkować w czterech grupach:
  - 1) funkcja legislacyjna, realizowana przez opracowywanie i udostępnianie reguł postępowania (regulaminów), które będą wiązały strony, arbitrów i ewentualnie inne podmioty uczestniczące w postępowaniu arbitrażowym, o ile strony nie uzgodnią odmiennych norm;

- 2) funkcja organizacyjno-administracyjna, w związku z którą sąd:
    - a) zapewnia system alternatywnego sposobu uformowania zespołu orzekającego, na wypadek gdyby strona uchylała się od powołania arbitra przez system nominacji zastępczych (zob. § 1 ust. 1 lit. a Zał. I do Reg. Lewiatan) czy powołuje Arbitra Doraźnego (§ 4 Zał. II do Reg. Lewiatan),
    - b) organizuje system administracyjnego wsparcia i przepływu dokumentów, obsługujący całość postępowania,
    - c) dba o kwestie finansowe, w tym ustala wysokość opłat arbitrażowych, pobiera je i przekazuje wynagrodzenia arbitrom,
    - d) dba o sprawny i szybki przebieg postępowania, w tym podejmuje decyzje w sprawie przedłużenia terminu na wydanie wyroku;
  - 3) funkcja kontrolna, przejawiająca się głównie w kompetencjach Komitetu Nominacyjnego, realizowana przez instytucję wyłączenia arbitra w przypadkach wskazanych w Reg. Lewiatan (§ 10 Reg. Lewiatan) oraz uwierzytelnianiu wyroków przez Prezesa Sądu (§ 40 ust. 5 Reg. Lewiatan);
  - 4) funkcja orzecznicza, pełniona przez Zespół Orzekający, obejmująca też orzekanie o swojej właściwości (§ 27 ust. 1 Reg. Lewiatan); jedyna funkcja orzecznicza pełniona przez organ sądu dotyczy kompetencji Prezesa SA do umarzania postępowania arbitrażowego w przypadku cofnięcia pozwu przed datą ukonstytuowania się Zespołu Orzekającego (§ 29 ust. 1 Reg. Lewiatan).
3. SA Lewiatan może też pełnić funkcję administratora postępowań, które są prowadzone w trybie *ad hoc*. Arbitraż *ad hoc* zakłada utworzenie sądu polubownego dla rozstrzygnięcia jednej konkretnej sprawy. Nie mając zaplecza administracyjnego, sąd polubowny *ad hoc* ma do wyboru albo zorganizowanie całości postępowania samodzielnie, albo skorzystanie ze wsparcia wybranego stałego sądu polubownego. W takim wypadku rola sądu sprowadza się do pełnienia funkcji wyłącznie administracyjno-organizacyjnej, chyba że strony w swojej umowie o arbitraż poszerzą zakres czynności sądu, w szczególności o kwestię nominacji zastępczej.
4. SA Lewiatan pobiera opłaty za czynności prowadzone w ramach arbitrażu własnego oraz administrowanego arbitrażu *ad hoc*, określone

w Taryfie Opłat. Taryfa Opłat ulega zmianom na wniosek Komitetu Arbitrażowego lub z inicjatywy Prezydenta Konfederacji Lewiatan, na mocy zarządzenia Prezydenta Konfederacji Lewiatan (zob. § 6 Zał. I do Reg. Lewiatan) lub uchwały Zarządu Konfederacji Lewiatan w przypadku delegowania kompetencji na podstawie art. 19 pkt 12 Statutu Konfederacji Lewiatan. Strony są związane stawkami opłat zawartymi w Taryfie Opłat, obowiązującej w dniu wszczęcia postępowania (§ 1 ust. 5 Reg. Lewiatan). Aktualna Taryfa Opłat jest dostępna na stronie internetowej SA Lewiatan (zob. szerzej uwagi do § 47).

3. Organy SA Lewiatan

5. SA Lewiatan działa poprzez swoje organy, którymi są, zgodnie z § 1 Zał. I do Reg. Lewiatan:
- 1) Komitet Arbitrażowy,
  - 2) Komitet Nominacyjny,
  - 3) Prezes Sądu Arbitrażowego,
  - 4) Sekretarz Generalny.

Prezes Sądu Arbitrażowego może tworzyć dodatkowe komitety, w tym Honorowy Komitet Doradczy i Komitet Wydawniczy, które – nie będąc organami – pełnią ważne dla sądu funkcje konsultacyjne.

6. **Komitet Arbitrażowy** kieruje Sądem Arbitrażowym (§ 2 ust. 1 lit. a Zał. I do Reg. Lewiatan) oraz:
- 1) sprawuje inne funkcje określone w Reg. Lewiatan (§ 2 ust. 1 lit. b Zał. I do Reg. Lewiatan), tj.:
    - a) uchwała zasady etyki (§ 8 ust. 1 Reg. Lewiatan),
    - b) decyduje o wpisie na Listę rekomendowanych arbitrów (§ 9 ust. 3 Reg. Lewiatan),
    - c) może, na wniosek strony i po konsultacjach ze stronami oraz Zespołem Orzekającym, postanowić o połączeniu postępowań, jeżeli wszczęto postępowanie odnoszące się do stosunku prawnego, który dotyczy również innych, już toczących się pomiędzy tymi samymi stronami postępowań prowadzonych na podstawie Regulaminu (§ 28 ust. 1 Reg. Lewiatan);

- 2) kieruje pracami Sekretarza Generalnego (§ 5 ust. 3 Zał. I do Reg. Lewiatan);
- 3) składa wnioski o zmiany Regulaminu i Taryfy Opłat; zmiana następuje w formie zarządzenia Prezydenta Konfederacji Lewiatan (§ 6 Zał. I do Reg. Lewiatan).

Członkowie Komitetu Arbitrażowego zastępują Prezesa Sądu w sprawach powierzonych im przez Prezesa albo przez Komitet Arbitrażowy (§ 3 ust. 2 Zał. I do Reg. Lewiatan).

7. Prezes Sądu Arbitrażowego reprezentuje Sąd na zewnątrz, koordynuje prace wewnętrzne Sądu oraz sprawuje inne funkcje określone w Regulaminie (§ 3 ust. 1 Zał. I do Reg. Lewiatan), tj.:

- 1) ustala wysokość jednorazowej opłaty od wpisu na Listę rekomendowanych arbitrów (§ 9 ust. 3 zdanie drugie Reg. Lewiatan),
- 2) przyjmuje od stron zgodne oświadczenia na piśmie o odwołaniu arbitra (§ 11 ust. 1 Reg. Lewiatan),
- 3) przyjmuje (obok stron i pozostałych arbitrów) od arbitra pisemne oświadczenie woli o ustąpieniu (§ 12 Reg. Lewiatan),
- 4) wydaje pisemną zgodę na dalsze procedowanie przez większość Zespołu Orzekającego w trybie przewidzianym w § 14 Reg. Lewiatan,
- 5) umarza postępowanie, w przypadku gdy strona cofnęła pozew lub pozew wzajemny do czasu ukonstytuowania się Zespołu Orzekającego (§ 29 ust. 1 Reg. Lewiatan),
- 6) może, na wniosek Zespołu Orzekającego, przedłużyć termin na wydanie wyroku stosownie do okoliczności sprawy ponad przewidziane w Reg. Lewiatan 6 miesięcy (§ 39 ust. 1 Reg. Lewiatan),
- 7) podpisuje wyroki Sądu, stwierdzając autentyczność podpisów arbitrów i ostateczność wyroku (§ 40 ust. 5 Reg. Lewiatan),
- 8) może, na uzasadniony wniosek strony, rozłożyć kwotę zaliczki na raty według swojego uznania oraz stosownie do okoliczności (§ 49 ust. 5 Reg. Lewiatan),
- 9) może tworzyć dodatkowe komitety, w tym Honorowy Komitet Doradczy i Komitet Wydawniczy (§ 1 ust. 2 Zał. I do Reg. Lewiatan),
- 10) uzgadnia z Zarządem Konfederacji Lewiatan powołanie przez Zarząd członków Komitetu Arbitrażowego (§ 2 ust. 3 Zał. I do Reg. Lewiatan),

- 11) składa wnioszek o powołanie przez Zarząd Konfederacji Lewiatan Przewodniczącego Komitetu Nominacyjnego i jego członków (§ 4 ust. 3 Zał. I do Reg. Lewiatan),
- 12) składa wnioszek o powołanie i odwołanie przez Zarząd Konfederacji Lewiatan Sekretarza Generalnego i jego zastępców (§ 5 ust. 2 Zał. I do Reg. Lewiatan),
- 13) doręcza drugiej stronie odpis wniosku o wyznaczenie Arbitra Doróżnego (§ 2 ust. 3 Zał. II do Reg. Lewiatan),
- 14) powołuje Arbitra Doróżnego i doręcza mu wnioszek o jego powołanie (§ 4 ust. 1 Zał. II do Reg. Lewiatan),
- 15) rozpatruje wnioszek o wyłączenie Arbitra Doróżnego (§ 4 ust. 3 zdanie drugie Zał. II do Reg. Lewiatan),
- 16) może, na wnioszek Arbitra Doróżnego, przedłużyć termin na wydanie decyzji w przedmiocie zastosowania środka zabezpieczającego (§ 6 ust. 1 Zał. II do Reg. Lewiatan),
- 17) odbiera od Arbitra Doróżnego kopię postanowienia w przedmiocie zastosowania środka zabezpieczającego (§ 6 ust. 3 Zał. II do Reg. Lewiatan),
- 18) może, na wnioszek Zespołu Orzekającego, w uzasadnionych przypadkach wydłużyć termin na wydanie wyroku w postępowaniu przyspieszonym (§ 8 ust. 1 Zał. III do Reg. Lewiatan),
- 19) na wnioszek Zespołu Orzekającego wydaje interpretację przepisu Regulaminu w danej sprawie, po konsultacji z członkami Komitetu Arbitrażowego (§ 2 ust. 6 Reg. Lewiatan).

Wiceprezesi Sądu Arbitrażowego zastępują Prezesa Sądu w sprawach powierzonych im przez Prezesa albo przez Komitet Arbitrażowy (§ 3 ust. 2 Zał. I do Reg. Lewiatan).

8. Komitet Nominacyjny:

- 1) dokonuje zastępczej nominacji arbitrów oraz orzeka o wygaśnięciu mandatu arbitra w przypadku jego wyłączenia albo odwołania (§ 4 ust. 1 lit. a Zał. I do Reg. Lewiatan);
- 2) sprawuje inne funkcje określone w Regulaminie (§ 4 ust. 1 lit. b Zał. I do Reg. Lewiatan), tj.:
  - a) wyznacza arbitra za stronę (§ 6 ust. 3 Reg. Lewiatan),

- b) wyznacza arbitra przewodniczącego, gdy nie zostanie powołany w ciągu 14 dni od powiadomienia drugiego arbitra o jego powołaniu (§ 6 ust. 3 Reg. Lewiatan),
- c) wyznacza arbitra jedyne, jeżeli strony go nie powołają w terminie 7 dni od złożenia odpowiedzi na pozew (§ 6 ust. 4 Reg. Lewiatan),
- d) rozstrzyga w przedmiocie wniosku o wyłączenie arbitra, jeżeli arbiter sam nie ustąpi w ciągu 7 dni (§ 10 ust. 4 Reg. Lewiatan),
- e) może postanowić o odwołaniu arbitra, na wniosek strony lub pozostałych arbitrów, jeżeli arbiter narusza swoje obowiązki lub zachodzi uzasadniona obawa, że arbiter nie będzie w stanie terminowo wykonywać swoich obowiązków (§ 11 ust. 2 Reg. Lewiatan),
- f) powołuje arbitra zastępczego, jeżeli ustąpienie lub odwołanie arbitra miało miejsce dwukrotnie (§ 13 ust. 2 Reg. Lewiatan),
- g) wyznacza arbitra jedyne w postępowaniu przyspieszonym po bezskutecznym upływie terminu na powołanie arbitra przez strony (§ 4 ust. 2 Zał. III do Reg. Lewiatan).

9. Sekretarz Generalny:

- 1) kieruje Sekretariatem Sądu Arbitrażowego (§ 5 ust. 1 Zał. I do Reg. Lewiatan);
- 2) wykonuje inne czynności przewidziane dla niego w Regulaminie (§ 5 ust. 1 Zał. I do Reg. Lewiatan), tj.:
  - a) może w uzasadnionych przypadkach przedłużyć termin na wybór arbitra przewodniczącego i arbitra jedyne (§ 6 ust. 3 i 4 Reg. Lewiatan),
  - b) odbiera (obok stron i pozostałych arbitrów) powiadomienie arbitra o zaistnieniu okoliczności, które mogą budzić wątpliwości co do jego bezstronności i niezależności, a także o utracie kwalifikacji określonych w umowie o arbitraż do pełnienia funkcji arbitra (§ 8 ust. 5 Reg. Lewiatan),
  - c) doręcza stronie przeciwnej, arbitrowi, którego wniosek dotyczy, oraz pozostałym arbitrom odpis wniosku o wyłączenie arbitra (§ 10 ust. 3 Reg. Lewiatan),

- d) wzywa powoda do opłacenia pozwu (§ 16 ust. 5 Reg. Lewiatan) lub stronę składającą apelację do opłacenia apelacji (§ 3 ust. 3 Zał. V do Reg. Lewiatan) w określonym terminie,
- e) wzywa powoda lub odpowiednio stronę składającą apelację, pod rygorem zwrócenia pisma, do uiszczenia wymaganej opłaty lub uzupełnienia braków formalnych w określonym terminie, nie krótszym niż 7 dni (§ 17 ust. 1 Reg. Lewiatan, § 4 ust. 1 Zał. V do Reg. Lewiatan),
- f) doręcza niezwłocznie pozwanemu odpis pozwu i wzywa go do złożenia odpowiedzi na pozew w terminie 21 dni od otrzymania pozwu (§ 17 ust. 2 Reg. Lewiatan),
- g) doręcza apelację niezwłocznie po jej opłaceniu stronie przeciwnej (§ 4 ust. 2 Zał. V do Reg. Lewiatan),
- h) może, w uzasadnionych przypadkach, przedłużyć termin na złożenie odpowiedzi na pozew (§ 17 ust. 2 Reg. Lewiatan),
- i) doręcza dodatkowej osobie wniosek do wzięcia udziału w sprawie i wyznacza jej 21-dniowy termin na złożenie odpowiedzi na wniosek (§ 20 ust. 3 Reg. Lewiatan),
- j) zwraca się do osoby trzeciej, której dotyczy pismo strony, z wnioskiem, aby w określonym terminie oświadczyła, czy przystępuje do toczącego się postępowania w charakterze interwenienta ubocznego (§ 21 ust. 3 Reg. Lewiatan),
- k) wyznacza protokolanta do sporządzenia protokołu rozprawy (§ 33 ust. 4 Reg. Lewiatan),
- l) podpisuje wyroki Sądu, stwierdzając autentyczność podpisów arbitrów i ostateczność wyroku (§ 40 ust. 5 Reg. Lewiatan),
- m) przedstawia, na wniosek Zespołu Orzekającego, zestawienie kosztów postępowania (§ 47 ust. 2 Reg. Lewiatan),
- n) wzywa powoda, powoda wzajemnego, składającego wniosek o przyłączenie dodatkowej osoby do postępowania w charakterze strony, do uiszczenia opłaty administracyjnej oraz zaliczki na poczet kosztów postępowania w określonym terminie; wzywa podnoszącego zarzut potrącenia do uiszczenia zaliczki na poczet kosztów postępowania arbitrażowego w określonym terminie; wzywa interwenienta ubocznego do uiszczenia opłaty administracyjnej na poczet kosztów postępowania w określonym terminie (§ 49 ust. 1, 2 i 3 Reg. Lewiatan),

- o) wzywa strony w toku postępowania, na wniosek Zespołu Orzekającego, do uiszczenia dodatkowych zaliczek (§ 49 ust. 4 Reg. Lewiatan),
- p) może, w uzasadnionych przypadkach, przedłużyć termin na złożenie odpowiedzi na pozew w postępowaniu przyspieszonym (§ 3 ust. 2 Zał. III do Reg. Lewiatan).

10. Zastępcy Sekretarza Generalnego wykonują funkcje Sekretarza Generalnego w sprawach im przekazanych (§ 5 ust. 4 Zał. I do Reg. Lewiatan).

4. Regulamin SA Lewiatan

11. Wraz z utworzeniem SA Lewiatan został zatwierdzony jego pierwszy regulamin z dnia 15 lutego 2005 r. (Reg. Lewiatan 2005). Uczestnikami prac nad tym regulaminem byli m.in.: W. Błaszczyk, B. Gessel-Kalinowska vel Kalisz, R. Iniewski, S. Pieckowski, P. Pietkiewicz, A. Szumański, T. Szurski, M. Tomaszewski, A. Tynel, A.W. Wiśniewski, T. Zbiegień. Regulamin co do zasady nie odbiegał od znanych dotychczas w Polsce regulaminów.
12. Indywidualizacja rozwiązań przyjętych przez SA Lewiatan w stosunku do innych podobnych instytucji arbitrażowych w kraju zaczęła się w 2010 r. W tym roku zostały wprowadzone zmiany w procedurze nakierowane głównie na wprowadzenie trybu przyspieszonego (tzw. *fast track*) dla postępowań o mniejszej wartości sporu, tj. do 50 tys. zł (zob. rozdział XI § 66 ust. 1 Reg. Lewiatan 2010). Rok później wprowadzono zmiany, które nie miały istotnego znaczenia dla procedury, zmodyfikowały jednak istotnie strukturę działania samych organów sądowych. Celem zmian było poszerzenie reprezentacji środowiska arbitrażowego w Komitecie Arbitrażowym, w tym zwiększenie liczby jego członków. Powołano jednocześnie dodatkowe ciała, tj. Honorowy Komitet Doradczy i Komitet Wydawniczy (zob. § 4 ust. 2 Reg. Lewiatan 2011).
13. Największe zmiany dokonały się w 2012 r., kiedy to wprowadzono zupełnie nowy regulamin, będący przedmiotem niniejszego komentarza (Reg. Lewiatan). Jego koncepcja inspirowana była doświadczeniem prak-

tyki arbitrażowej w Polsce, a także zmianami w regulacjach arbitrażowych innych międzynarodowych instytucji arbitrażowych.

W 2015 r. wprowadzono do niego trzy zmiany polegające na:

- 1) wprowadzeniu udogodnień związanych z przekształcaniem ugody zawartej w postępowaniu przed mediatorem na wyrok (§ 43 ust. 2 Reg. Lewiatan);
- 2) umożliwieniu wydawania niewiążących interpretacji norm regulaminowych dla arbitrów (§ 2 ust. 6);
- 3) dodaniu możliwości skorzystania przez strony z opcjonalnego postępowania dwuinstancyjnego (§ 41 oraz Zał. V do Reg. Lewiatan), która była zmianą najbardziej rewolucyjną.

14. Wybór arbitrów. Nowy Reg. Lewiatan zawiera szereg regulacji, które zwiększają udział stron w procedurze wyboru arbitrów. Zasadniczą zmianą jest rezygnacja z wymogu, aby arbiter jedyny oraz przewodniczący Zespołu Orzekającego pochodzili z listy arbitrów. Zamknięte listy arbitrów zostały zapoczątkowane w regulaminach sądów arbitrażowych izb handlu zagranicznego tworzonych w latach 40. i 50. w krajach Europy Centralnej i Wschodniej, w tym także Polski. SA Lewiatan prowadzi Listę rekomendowanych arbitrów, lecz ma ona niewiążący charakter i służy głównie mniej doświadczonym stronom przy podejmowaniu decyzji o wyborze arbitra (zob. szerzej uwagi do § 9 ust. 2 Reg. Lewiatan).

15. Nominacja zastępcza. Kolejnym nowym rozwiązaniem jest udział stron lub arbitrów bocznych w nominacji zastępczej odpowiednio arbitra jedyne- go bądź przewodniczącego Zespołu Orzekającego. Jeśli strony nie wybiorą arbitra jedyne- go bądź arbitrzy powołani przez strony nie zdołają wybrać arbitra przewodniczącego, Komitet Nominacyjny przedstawi stronom albo arbitrom listę pięciu kandydatów na arbitrów. Każda ze stron może z tej listy skreślić nie więcej niż dwóch kandydatów. Kandydat, który nie został skreślony przez żadną ze stron lub żadnego z arbitrów, zostaje powo- łany jako arbiter jedyny bądź przewodniczący Zespołu Orzekającego. Jeśli więcej niż jeden kandydat pozostał nieskreślony, Komitet Nominacyjny wybiera arbitra jedyne- go albo arbitra przewodniczącego spośród nieskre- ślonych kandydatów (zob. szerzej uwagi do § 6 ust. 5 Reg. Lewiatan).

16. **Wymóg bezstronności i niezależności arbitra.** Regulamin przewiduje też obowiązek ujawnienia przez arbitrów wszelkich okoliczności mogących budzić wątpliwości co do ich bezstronności i niezależności. Obowiązek ten ma charakter ciągły – istnieje przez cały okres trwania postępowania. Arbitrzy składają deklarację niezależności i bezstronności arbitra, której wzór określa Zał. IV do Reg. Lewiatan. Przy ocenie bezstronności i niezależności Regulamin nakazuje stosować jako minimalny standard Wytyczne IBA dotyczące konfliktów interesów w arbitrażu międzynarodowym (zob. § 8 ust. 1 Reg. Lewiatan).
17. **Wniosek o wyłączenie arbitra.** Należy też wspomnieć, że decyzje Komitetu Nominacyjnego w kwestii wniosku o wyłączenie arbitra powinny zawierać związane motywy rozstrzygnięcia. W ten sposób SA Lewiatan dołącza do grona międzynarodowych instytucji, które wychodzą naprzeciw postulowanej przez doktrynę przejrzystości podejmowania decyzji w istotnych i delikatnych sprawach związanych z wyłączeniem arbitrów (zob. § 10 ust. 5 Reg. Lewiatan).
18. **Rozwiązania mające na celu przyspieszenie i usprawnienie rozstrzygnięcia sporów.** W Reg. Lewiatan wprowadzono rozwiązania mające na celu przyspieszenie i usprawnienie rozstrzygnięcia sporów. Należy tu wymienić szczególnie: kalendarz postępowania (zob. § 26 ust. 2 i 3 Reg. Lewiatan), terminy na wydanie wyroku przez Zespół Orzekający (zob. § 39 ust. 1 Reg. Lewiatan), powołanie Arbitra Doraźnego (zob. Zał. II do Reg. Lewiatan) oraz tryb przyspieszony (zob. § 5 Reg. Lewiatan).

Na gruncie nowego Reg. Lewiatan wyrok arbitrażowy powinien zostać wydany w terminie 6 miesięcy od ukonstytuowania się Zespołu Orzekającego. W trybie przyspieszonym termin ten ulega skróceniu do 3 miesięcy. W uzasadnionych przypadkach Prezes Sądu może przedłużyć powyższe terminy na wniosek Zespołu Orzekającego. Co istotne, jeśli odpowiedzialność za niedotrzymanie ww. terminów ponosi Zespół Orzekający, może to wpłynąć na wysokość wynagrodzenia arbitrów.

19. **Postanowienie Proceduralne.** Istotną nowością jest instytucja Postanowienia Proceduralnego, składającego się z kalendarza postępowania

oraz reguł dotyczących jego prowadzenia. Postanowienie Proceduralne powinno być wydane niezwłocznie po ukonstytuowaniu się Zespołu Orzekającego. Ma ono na celu usystematyzowanie postępowania. Kalendarz postępowania powinien określać m.in. liczbę pism procesowych i terminy ich złożenia, a także termin końcowy na zgłaszanie nowych twierdzeń i dowodów oraz termin wydania wyroku. Z kolei w regułach dotyczących postępowania arbitrażowego Zespół Orzekający może określić w szczególności istotne zagadnienia sporne między stronami i podstawy rozstrzygnięcia sporu przez Zespół Orzekający, a także określić termin, po upływie którego nowe dowody i twierdzenia będą co do zasady niedopuszczalne. Instytucja Postanowienia Proceduralnego pozwala na ustalenie jasnych zasad prowadzenia postępowania na samym jego początku; dzięki niemu można w przybliżeniu przewidzieć przebieg postępowania, w tym stwierdzić, kiedy zostanie wydany wyrok arbitrażowy. Reguły postępowania arbitrażowego pozwalają z kolei już na początku zidentyfikować istotne dla sprawy zagadnienia, co sprzyja również zdyscyplinowaniu wszystkich uczestników postępowania, w tym arbitrów, oraz ograniczeniu kosztów postępowania (zob. szerzej uwagi do § 26 Reg. Lewiatan).

20. **Doręczanie pism procesowych drogą elektroniczną.** Regulamin przewiduje możliwość doręczenia pism procesowych drogą elektroniczną. W postępowaniu przed Arbitrem Doraźnym oraz w trybie przyspieszonym doręczanie pism drogą elektroniczną jest zasadą (zob. § 3 Reg. Lewiatan, § 3 Zał. II i § 2 Zał. III do Reg. Lewiatan).
21. **Arbiter Doraźny.** Wprowadzenie instytucji Arbitra Doraźnego jest odpowiedzią na potrzeby praktyki – umożliwia uzyskanie postanowienia o zastosowaniu środka zabezpieczającego jeszcze przed ukonstytuowaniem się Zespołu Orzekającego. Jak pokazuje praktyka ICC i AAA, środek ten zyskuje sobie popularność w arbitrażu międzynarodowym. Postępowanie przed Arbitrem Doraźnym jest dostępne dla stron, chyba że w umowie o arbitraż strony postanowiły wyłączyć taką możliwość. Charakterystyczną cechą postępowania przed Arbitrem Doraźnym są krótkie terminy: Prezes Sądu powołuje Arbitra Doraźnego w ciągu 2 dni od otrzymania wniosku o jego wyznaczenie, natomiast sam Arbiter Do-

rażny wydaje postanowienie o zastosowaniu środka zabezpieczającego w ciągu 7 dni od przekazania mu tego wniosku; termin ten może jednak zostać przedłużony w uzasadnionych przypadkach. Postanowienie o zastosowaniu środka zabezpieczającego jest wiążące dla stron, które powinny go dobrowolnie wykonać. Zespół Orzekający nie jest związany postanowieniem w przedmiocie zabezpieczenia i może je uchylić (zob. szerzej uwagi do § 36 Reg. i Zał. II do Reg. Lewiatan).

22. **Tryb przyspieszony.** W trybie przyspieszonym prowadzone są sprawy, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza 50 tys. zł, chyba że strony wyłączyły możliwość rozstrzygnięcia ich sporu w tym trybie. Strony mogą postanowić, że w trybie przyspieszonym będą rozstrzygane także sprawy o wartości przedmiotu sporu przekraczającej 50 tys. zł. Terminy do dokonania czynności w trybie przyspieszonym ulegają skróceniu, a wyrok arbitrażowy powinien zostać wydany w ciągu 3 miesięcy od chwili ukonstytuowania się Zespołu Orzekającego. Spory w trybie przyspieszonym rozstrzygane są przez arbitra jedynego (zob. szerzej uwagi do § 5 Reg. i Zał. III do Reg. Lewiatan).
23. **Poufność.** Nowy Reg. Lewiatan wprowadza w szerokim zakresie poufność postępowania arbitrażowego. Sąd Arbitrażowy, arbitrzy, strony i pozostali uczestnicy postępowania zobowiązani są zachować w poufności zarówno sam fakt prowadzenia arbitrażu, wyrok, postanowienia, wszelkie dokumenty złożone lub ujawnione w postępowaniu arbitrażowym, jak i wszelkie informacje powzięte w związku z prowadzonym postępowaniem. Regulamin określa zatem zakres poufności, w odróżnieniu od dotychczas obowiązujących w Polsce regulacji, szeroko i precyzyjnie. Co więcej, Regulamin definiuje także okoliczności, w których poufność podlega wyłączeniu (zob. szerzej uwagi do § 4 Reg. Lewiatan).
24. **Druga instancja.** Zmiana § 41 i dodanie Zał. V do Reg. Lewiatan umożliwiły stronom prowadzenie postępowania arbitrażowego w trybie dwuinstancyjnym. Do tej pory do SA Lewiatan składane były pozwy na podstawie klauzul arbitrażowych przewidujących tryb dwuinstancyjny, jednak bez wskazania sposobu realizacji takiego trybu. Powodowało to niepewność co do skuteczności i ważności zapisów na sąd polu-

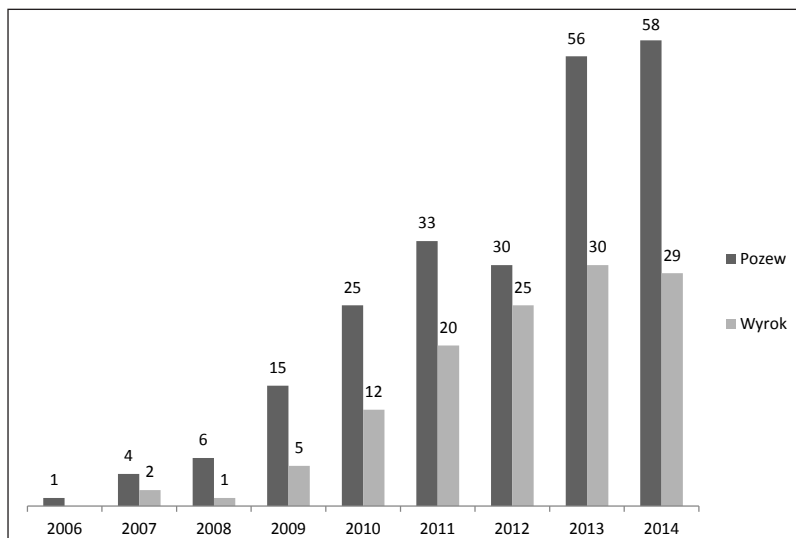
bowny. Przyjęty tryb dwuinstancyjny działa na zasadzie „opt-in”, czyli strony muszą w swojej klauzuli arbitrażowej wskazać, że postępowanie ma się toczyć według trybu dwuinstancyjnego. Postępowanie dwuinstancyjne było dotąd stosowane jedynie w tzw. *commodity arbitration*. W arbitrażu handlowym taki regulamin wprowadził m.in. AAA (zob. § 41 Reg. i Zał. V do Reg. Lewiatan).

5. Dane statystyczne

25. SA Lewiatan istnieje od 10 lat. W tym okresie (2005–2015) wpłynęły do niego 232 sprawy, w których wydano 123 wyroki. Średnia wartość przedmiotów sporu rozstrzyganych przez Sąd wynosi 1 493 711,755 zł, minimalna wartość to 1456 zł, a maksymalna – 21 791 594 zł. Przeciętny czas trwania sprawy od powołania zespołu orzekającego do daty wydania wyroku to około 5 miesięcy. W 25 sprawach postępowanie zostało umorzone w związku z zawarciem przez strony ugody.

Szczegółowe dane statystyczne prezentują poniższy wykres i tabela.

Wykres 1. Analiza liczby spraw

Tabela 1. Czas trwania postępowania

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Przeciętny czas trwania sprawy od powołania zespołu orzekającego do daty wydania wyroku (w miesiącach)	4	7	4	5	5	5	5	4,5	5
Przeciętny czas trwania postępowania od daty wniesienia pozwu do daty powołania Zespołu Orzekającego (w miesiącach)	5	4	4	4	3	2	2	1,5	2

6. System elektroniczny „Intranet Sądu Arbitrażowego Lewiatan” (ISAL)

26. We wrześniu 2014 r. SA Lewiatan uruchomił pierwszy w Polsce system elektroniczny usprawniający prowadzenie postępowań arbitrażowych – „Intranet Sądu Arbitrażowego Lewiatan” (ISAL). Przykładem systemu o podobnej funkcji, stosowanego przez międzynarodowe instytucje arbitrażowe, może być np. NetCase – system administrowany przez Międzynarodowy Sąd Arbitrażowy Międzynarodowej Izby Handlowej.

ISAL ma ułatwić podmiotom uprawnionym, a szczególnie stronom postępowania, ich pełnomocnikom i arbitrom, m.in. zamieszczanie i dostęp do dokumentów oraz bieżącej korespondencji; dostęp do kalendarza, ma także umożliwić prowadzenie posiedzeń w formie online. System ISAL dostępny jest nieodpłatnie dla wszystkich uczestników postępowań arbitrażowych toczących się przed SA Lewiatan przez stronę internetową Sądu: www.sadarbitrazowy.org.pl. Warunki korzystania z systemu internetowego ISAL i jego funkcjonowania określa Reg. ISAL.

System stanowi wsparcie dla tradycyjnego obrotu dokumentami w wielkości postępowań, natomiast w odniesieniu do drobnych postępowań toczących się w trybie przyspieszonym jest on głównym sposobem komunikacji między uczestnikami (§ 2 ust. 3 Reg. ISAL).

7. SA Lewiatan jako instytucja promująca arbitraż

27. Działalność SA Lewiatan nie ogranicza się do administrowania postępowaniami arbitrażowymi. Istotnym elementem działalności Sądu jest również działalność edukacyjna oraz promująca arbitraż.

W latach 2009–2011 Sąd realizował projekt **„Promocja polubownych metod rozwiązywania konfliktów gospodarczych”**, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Projekt miał na celu zarówno promocję arbitrażu jako metody rozwiązywania sporów wśród polskich przedsiębiorców, jak i promocję polskiego arbitrażu wśród podmiotów zagranicznych, które prowadzą interesy w Polsce. Działania w ramach projektu objęły ponad 3 tys. prawników i przedsiębiorców.

28. Jednym z działań była pierwsza edycja konferencji zatytułowanej **„Dispute resolution in M&A transactions: Tactics, Challenges, Defences”**, która odbyła się w dniach 13–14 maja 2010 r. w Warszawie. Tematyka konferencji poświęcona była sporom powstałym w związku z transakcjami fuzji i przejęć. Konferencja zgromadziła w Warszawie oprócz mówców – światowej sławy ekspertów – niemal 300 uczestników z ponad 20 krajów, stając się tym samym z bardziej rozpoznawalnych wydarzeń organizowanych przez SA Lewiatan na świecie. Kolejne edycje miały miejsce w roku 2013 oraz 2015 (zob. www.sadarbitrazowy.org.pl, zakładka „Konferencje i Szkolenia”).
29. We wrześniu 2011 r. podczas Europejskiego Forum Nowych Idei na zaproszenie SA Lewiatan w Sopocie zgromadzili się najważniejsi przedstawiciele europejskiego środowiska arbitrażowego, aby wziąć udział w dyskusji o wspólnym stanowisku wobec unijnej polityki legislacyjnej.

Zamknięte obrady szczytu instytucji arbitrażowych, zatytułowane „**International Arbitration in Europe in the 21st Century: Beyond Splendid Isolation?**” moderowali: A. Winstanley, dyrektor generalny London Court of International Arbitration (LCIA), oraz J. Fry, sekretarz generalny ICC International Court of Arbitration. Natomiast w otwartym panelu dyskusyjnym „Arbitration – an emblem of civil society” z udziałem przedstawicieli europejskiego środowiska arbitrażowego, Unii Europejskiej oraz biznesu wzięli udział: J. Krawczyk, wiceprezes Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, oraz P. de Buck, dyrektor generalny BusinessEurope. Środowisko arbitrażowe reprezentowali: J. Beechey, prezes ICC International Court of Arbitration, C. Kessedjian, wicedyrektor European College w Paryżu, oraz A. Sheppard, partner w kancelarii Clifford Chance. Dyskusję prowadziła B. Gessel-Kalinowska vel Kalisz, prezes SA Lewiatan, wspólnie z S. Nappert, moderatorką OGEMID (zob. raport z wydarzenia: A. Ross, *What lies ahead for Europe?*, Global Arbitration Review, t. 6, nr 5, oraz www.sadarbitrazowy.org.pl/en/efni-panel).

30. W ramach projektu zorganizowany został również cykl spotkań promujących arbitraż wśród przedsiębiorców, zatytułowany „**7 kroków arbitrażu**”. Celem spotkań było przybliżenie idei arbitrażu oraz SA Lewiatan przedsiębiorcom oraz zrozumienie istoty i głównych zalet sądownictwa arbitrażowego. Przedsiębiorcy uczestniczący w cyklu mogli zapoznać się z mechanizmami działania i podstawowymi elementami procedury arbitrażowej.
31. Kolejny projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, zatytułowany „**Konkurencyjność arbitrażu**”, realizowany był w latach 2012–2014. Projekt objął m.in. **Warszawską Akademię Arbitrażu** – serię szkoleń w zakresie międzynarodowego arbitrażu handlowego zrealizowanych wspólnie z Chartered Institute of Arbitrators (CIArb). W ramach programu przeprowadzono cykl szkoleń dla arbitrów, pełnomocników stron oraz trenerów arbitrażu, które w praktyczny sposób przybliżyły procedurę postępowania arbitrażowego z perspektywy wszystkich uczestników arbitrażu. Programem objęto niemal 120 osób.

32. W czerwcu 2013 r. SA Lewiatan zrealizował drugą edycję konferencji „Dispute Resolution in M&A Transactions”. Również i tym razem konferencja cieszyła się dużym zainteresowaniem, wzięło w niej udział blisko 250 uczestników z 11 krajów. W konferencji uczestniczyli wybitni eksperci z całego świata. Zaprezentowane zostały najnowsze i najistotniejsze kwestie związane ze sporami w transakcjach fuzji i przejęć rozstrzyganych w arbitrażu w poszczególnych jurysdykcjach (zob. www.sadarbitrazowy.org.pl/pl/ma).
33. SA Lewiatan jest również wydawcą publikacji *Diagnoza arbitrażu. Funkcjonowanie prawa o arbitrażu i kierunki postulowanych zmian*, której autorami byli naukowcy z sześciu ośrodków akademickich (Ł. Błaszczak, R. Sikorski, M. Zachariasiewicz, K. Zawisłak, G. Żmij, *Diagnoza arbitrażu. Funkcjonowanie prawa o arbitrażu i kierunki postulowanych zmian*, red. B. Gessel-Kalinowska vel Kalisz, Wrocław 2014). Jej celem było przeanalizowanie polskiego prawa arbitrażowego przez pryzmat Prawa Modelowego UNCITRAL. Uwagi *de lege ferenda* zgłoszone w *Diagnozie arbitrażu* były przedmiotem debaty, w której udział wzięli przedstawiciele różnych środowisk arbitrażowych (arbitrzy, pełnomocnicy, sędziowie, przedsiębiorcy, przedstawiciele instytucji arbitrażowych, administracji państwowej oraz środowiska akademickiego). Zgłoszone podczas debaty postulaty stały się podstawą do sformułowania propozycji zmian legislacyjnych, które zawarto w publikacji *Biała Księga* (Ł. Błaszczak, B. Gessel-Kalinowska vel Kalisz, R. Sikorski, M. Zachariasiewicz, K. Zawisłak, G. Żmij, *Biała Księga. Propozycje zmian legislacyjnych mających na celu ulepszenie ram prawnych sądownictwa polubownego w Polsce*, red. B. Gessel-Kalinowska vel Kalisz, M. Zachariasiewicz, Warszawa–Katowice–Kraków–Wrocław–Poznań 2014), i zostały przekazane organom władzy publicznej – przedstawicielom Ministerstwa Gospodarki oraz Ministerstwa Sprawiedliwości.
34. Działalność edukacyjna SA Lewiatan skupiła się również na młodych adeptach prawa, z myślą o których Sąd zorganizował **Konkurs Arbitrażowy Lewiatan (KAL)** – pierwszy w Polsce konkurs dla aplikantów adwokackich i radcowskich należący do kategorii tzw. *moot courts*, opartych na symulacjach postępowań arbitrażowych. Pierwsza edycja

KAL odbyła się w 2012 r., do udziału w konkursie zgłosiło się wówczas 129 drużyn z całej Polski. W ramach konkursu młodzi prawnicy zmagają się w dwóch etapach konkursu: pisemnym (piszą pisma procesowe na podstawie przedstawionego kazusu) oraz ustnym (podczas symulowanych rozpraw przed trzyosobowym składem orzekającym złożonym z doświadczonych praktyków). W związku z dużym zainteresowaniem konkurs został wpisany na stałe do kalendarza wydarzeń organizowanych przez SA Lewiatan.

35. SA Lewiatan jest również wydawcą pierwszego w Polsce e-czasopisma poświęconego tematyce arbitrażowej. Kwartalnik **e-Przegląd Arbitrażowy (Arbitration e-Review)** powstał w 2010 r. Wydawany jest w języku polskim oraz angielskim. Od 2012 r. e-Przegląd Arbitrażowy jest wydawany przez SA Lewiatan we współpracy z WPiA Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Celem publikacji jest zwrócenie uwagi czytelników na ważne tematy z zakresu polubownego rozstrzygania sporów, a także przegląd najnowszego orzecznictwa z Polski i ze świata i prezentacja najnowszych trendów w międzynarodowym arbitrażu. Czasopismo dostępne jest w wersji elektronicznej na stronie internetowej SA Lewiatan (zob. www.sadarbitrazowy.org.pl/pl/eczasopsima-lista).

§ 2 Właściwość i Regulamin Sądu Arbitrażowego

1. Sąd Arbitrażowy Lewiatan jest właściwy, jeżeli strony poddały pod rozstrzygnięcie tego Sądu lub Zespołu Orzekającego powołanego zgodnie z Regulaminem spory, które pomiędzy nimi wyniknęły lub mogą wyniknąć w przyszłości z określonego stosunku prawnego.
2. Jeśli właściwy jest Sąd Arbitrażowy Lewiatan, spór podlega rozstrzygnięciu przez Zespół Orzekający zgodnie z postanowieniami Regulaminu obowiązującego w dacie złożenia pozwu, chyba że strony uzgodniły inaczej. Strony umowy o arbitraż zawartej przed 1 marca 2012 r., o ile nie postanowiły inaczej, wiąże Regulamin obowiązujący w dacie zawarcia tejże umowy.
3. Zespół Orzekający oznacza arbitra jedyne lub wszystkich arbitrów powołanych do rozpoznania i rozstrzygnięcia konkretnego sporu („Zespół Orzekający”).

4. Jeżeli strony nie postanowiły inaczej, w razie sprzeczności pomiędzy postanowieniami Regulaminu w różnych wersjach językowych, wiążący jest regulamin w polskiej wersji językowej.
5. W kwestiach wyraźnie nieuregulowanych w Regulaminie, Sąd Arbitrażowy, Zespół Orzekający i strony będą postępować zgodnie z założeniami Regulaminu, dążąc do zapewnienia jak najszerzej skuteczności umowy o arbitraż, szybkości i efektywności postępowania arbitrażowego oraz wykonalności wyroków arbitrażowych.
6. Na wniosek Zespołu Orzekającego Prezes Sądu Arbitrażowego wydaje interpretację przepisu Regulaminu w danej sprawie, po konsultacji z członkami Komitetu Arbitrażowego.

Literatura: Błaszczak Ł., *Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego*, Prawo Spółek 2005, nr 2; Błaszczak Ł., *Wyrok sądu polubownego w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2010; Bryndal D., Robenek M., *Zapis na sąd polubowny przeszkodą do skutecznego zawezwania strony do próby ugodowej przed sądem powszechnym*, e-Przegląd Arbitrażowy 2012, nr 3–4; Bytnerowicz P., *Warunki zgłaszania nowych roszczeń z kontraktów FIDIC w postępowaniu arbitrażowym*, e-Przegląd Arbitrażowy 2011, nr 1; Dalka S., *Sądownictwo polubowne w PRL*, Warszawa 1987; Darvazeh N., Greenberg S., *No One's Credit is as Good as Cash: Awards and Orders for the Payment of the ICC Advance on Costs*, Journal of International Arbitration 2014, nr 5; Ereciński T., Weitz K., *Sąd arbitrażowy*, Warszawa 2008.; Frejowski S., *Zdatność sporu w sprawach sportowych*, e-Przegląd Arbitrażowy 2012, nr 2; Gessel-Kalinowska vel Kalisz B., *Przyczynek do rozważań na temat odrębności postępowania dowodowego w sprawach rozstrzyganych przez sądy polubowne*, ADR 2009, nr 1; Gessel-Kalinowska vel Kalisz B., *Rozstrzygnięcie sporów korporacyjnych w postępowaniu arbitrażowym (w:) Arbitraż w Polsce*, red. B. Gessel-Kalinowska vel Kalisz, Warszawa 2011; Gessel-Kalinowska vel Kalisz B., *Zastrzeżenie formy pisemnej dla umowy o arbitraż jako zastrzeżenie formy pisemnej dla celów dowodowych* (artykuł oczekuje na publikację w PiP 2015, z. 12); Kaźmierczak S., *O możliwości przerwania przed sądem powszechnym biegu przedawnienia roszczeń podporządkowanych kognicji sądu arbitrażowego*, Biuletyn Arbitrażowy 2010–2011, nr 4; Kocot W., *Forma umowy o poddanie sporu pod kognicję sądu polubownego zawartej przez przystąpienie do wzorca zamieszczonego w Internecie (w:) Aurea praxis aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci profesora Tadeusza Erecińskiego*, t. 2, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011; *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2, *Komentarz do artykułów 506–1127*, red. A. Zieliński, Warszawa 2006; *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 5, *Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy)*, red. T. Ereciński, Warszawa 2012; Kos R., *Zdatność arbitrażowa sporów o ważność uchwał spółek kapitałowych*, PPH 2014, marzec; Kurnicki T., *Związanie sądu polubownego bezwzględnie obowiązującymi przepisami postępowania. Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 29 listopada 2007 r., III CSK 176/07*, Prawo Spółek 2008, nr 10; Morek R., *Mediacja i arbitraż (art. 183¹–183¹⁵, 1154–1217 KPC). Komentarz*, Warszawa 2006; Morek R., *Wielostopniowe klauzule rozwiązywania sporów w praktyce kontraktowej i orzecznictwie wybranych systemów prawa kontynentalnego (w:) Księga pamiątkowa*

60-lecia Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie, red. J. Okolski [i in.], Warszawa 2010; *Orzecznictwo Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej*, oprac. A. Proksa, Biuletyn Arbitrażowy 2009, nr 12; Pazdan M., *Bezskuteczność lub nieważność zapisu na sąd polubowny w prawie polskim (w:) Międzynarodowy i krajowy arbitraż handlowy u progu XXI wieku: księga pamiątkowa dedykowana doktorowi habilitowanemu Tadeuszowi Szurskiemu*, red. P. Nowaczyk, Warszawa 2008; Pazdan M., *Prawo właściwe do oceny zapisu na sąd polubowny*, Rejent 2003, nr 10; Pisuliński J., *Bankowy tytuł egzekucyjny*, Prawo Bankowe 1998, nr 1; Pochodyła M., *Rozwiązywanie sporów budowlanych według nowej czerwonej książki FIDIC*, Biuletyn Arbitrażowy 2008, nr 7; Proksa A., *Z problematyki formy zapisu na sąd polubowny (w:) Księga Pamiątkowa 60-lecia Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie*, Warszawa 2010; Rychter A., *Oświadczenie dłużnika o poddaniu się egzekucji w praktyce sądowej*, Prawo Bankowe 2003, nr 2; Sikorski R., *Właściwość sądu polubownego (w:) Diagnostyka arbitrażu. Funkcjonowanie prawa o arbitrażu i kierunki postulowanych zmian*, red. B. Gessel-Kalinowska vel Kalisz, Wrocław 2014; *System Prawa Handlowego*, t. 8, *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, Warszawa 2008; *System Prawa Prywatnego*, t. 2, *Prawo cywilne – część ogólna*, red. Z. Radwański, Warszawa 2008; Szczekała-Liharewska J., *Zdatność arbitrażowa sporów wynikających ze stosunków pomiędzy bankami a ich klientami indywidualnymi (konsumentami) w wybranych jurysdykcjach*, e-Przegląd Arbitrażowy 2013, nr 3–4; Tomaszewski M., *Umowa o arbitraż (w:) System Prawa Handlowego*, t. 8, red. A. Szumański, Warszawa 2015; Weitz K., *Związanie wierzyciela egzekwującego zapisem na sąd polubowny zawartym między dłużnikiem egzekwowanym a dłużnikiem zajętej wierzycielności*, Paestra 2011, nr 7/8; Wiśniewski A.W., *Międzynarodowy arbitraż handlowy w Polsce. Status prawny arbitrażu i arbitrów*, Warszawa 2011; Wójcik M.P., komentarz do art. 1162 (w:) *Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania cywilnego*, red. A. Jakubecki, LEX/el. 2011; Zachariasiewicz M., *Autonomiczny charakter klauzuli arbitrażowej w międzynarodowym arbitrażu handlowym*, *Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego* 2007, t. 1; Zrałek J., Kurowski W., *Wpływ przelewu wierzycielności na klauzulę arbitrażową*, ADR 2008, nr 3; Żmij G., *Zapis na sąd polubowny (w:) Diagnostyka arbitrażu. Funkcjonowanie prawa o arbitrażu i kierunki postulowanych zmian*, red. B. Gessel-Kalinowska vel Kalisz, Wrocław 2014.

Spis treści

---

1. Uwagi wprowadzające	44
2. Pojęcie i treść umowy o arbitraż	45
3. Zdatność arbitrażowa	54
4. Forma umowy o arbitraż	56
5. Pełnomocnictwo do zawarcia umowy o arbitraż	62
6. Wpływ następstwa prawnego na byt umowy o arbitraż	63
7. Rozstrzygnięcie sporów wynikających z naruszenia umowy o arbitraż	66
8. Interpretacja	68

1. Uwagi wprowadzające

1. Zgodnie z art. 1161 § 1 k.p.c. strony mogą, na podstawie zawartej umowy, poddać pod rozstrzygnięcie sądu polubownego określone przez siebie spory. Umowę taką nazywa się zapisem na sąd polubowny lub umową o arbitraż. Umowa może mieć postać klauzuli zawartej w umowie głównej, do której odnosi się spór, lub oddzielnej umowy. W § 2 ust. 1 Reg. Lewiatan potwierdzono tę podstawową zasadę, zgodnie z którą jurysdykcja sądu SA Lewiatan może być wykreowana przez strony na podstawie umowy.
2. Zgodnie z zasadą *Kompetenz-Kompetenz*, wyrażoną w § 27 ust. 1 Reg. Lewiatan, który opiera się na art. 1180 k.p.c., o ważności i skuteczności umowy o arbitraż oraz zakresie związania stron umową orzeka wyłącznie Zespół Orzekający powołany w danej sprawie (zob. uwagi do § 27 Reg. Lewiatan). W Reg. Lewiatan nie przyznano tej kompetencji ani w całości, ani w części SA Lewiatan jako administratorowi postępowania. W praktyce instytucji arbitrażowych może istnieć inny model postępowania, przyznający organom sądu arbitrażowego, jako instytucji, prawo do pewnego rodzaju preselekcji sporów i samodzielnego odrzucenia pozwów, w przypadkach gdy klauzula arbitrażowa *prima facie* jest nieważna, nieistniejąca lub bezskuteczna (zob. art. 6 ust. 3 i 4 Reg. ICC, art. 10 Reg. SCC). Rozstrzygnięcie to, choć spełnia postulat ekonomii procesowej i wydaje się nie pozostawać w sprzeczności z normami części piątej kodeksu postępowania cywilnego, budzi jednak pewne zastrzeżenia związane z uszczupleniem tradycyjnego zakresu kompetencji Zespołu Orzekającego w kwestii orzekania o swojej właściwości.
3. Poprzez zapis na SA Lewiatan strony wyrażają zgodę, aby ich spór był rozpatrywany przez Zespół Orzekający składający się z jednego arbitra lub większej ich liczby, wybranych przez strony lub – w szczególnych okolicznościach – mianowanych przez Komitet Nominacyjny zgodnie z § 6–13 Reg. Lewiatan. Zasadą jest, że w postępowaniu prowadzonym na zasadach ogólnych Zespół Orzekający składa się z trzech arbitrów, natomiast w postępowaniu przyspieszonym (§ 5 Reg. Lewiatan) – z jednego. Należy podkreślić, że to Zespół Orzekający wykonuje co do zasady

kompetencje proceduralne i orzecznicze przypisane normami kodeksu postępowania cywilnego sądowi polubownemu, a nie organy SA Lewiatan (co do kompetencji organów SA Lewiatan zob. uwagi do § 1).

4. Wersją wiążącą Reg. Lewiatan, zgodnie z jego § 2 ust. 4, jest wersja polska, przyjęta uchwałą Komitetu Arbitrażowego z dnia 8 grudnia 2011 r. i zatwierdzona Zarządzeniem Prezydenta PKPP Lewiatan z dnia 3 stycznia 2012 r. nr P01/01/2012 o nadaniu Regulaminu. Treść Regulaminu może być tłumaczona na inne języki, lecz w przypadku rozbieżności jego wersja polska jest wiążąca.
5. Treść § 2 ust. 5 Reg. Lewiatan nie jest normą kompetencyjną. Ma ona charakter klauzuli generalnej, wyznaczającej obowiązek lojalności, skierowany nie tylko do SA Lewiatan i jego organów, lecz także do arbitrów. Wszystkie te podmioty w ramach swoich kompetencji powinny dążyć do zapewnienia skuteczności umowy o arbitraż, szybkości i efektywności postępowania oraz, w przypadku arbitrów, skuteczności wyrokowania, jak i, w przypadku stron, samej wykonalności wyroku. Przyjęta norma jest rozwinięciem zasad współzycia społecznego na gruncie prawa arbitrażowego, a dokładnie zasad rzetelności kupieckiej i lojalności w stosunkach handlowych.

2. Pojęcie i treść umowy o arbitraż

6. W doktrynie nie ma jednolitego stanowiska odnośnie do charakteru prawnego umowy o arbitraż. Co do zasady wyróżnia się w tym względzie cztery teorie: procesową, materialną, mieszaną oraz *sui generis*. Z racji tego, że stanowiska te były wielokrotnie omawiane w literaturze (zob. m.in. analizę stanowisk: T. Ereciński, K. Weitz, *Sąd arbitrażowy*, s. 79–87, ze wskazaniem na teorię procesową; Ł. Błaszczak, *Wyrok...*, s. 101–114, ze wskazaniem na teorię materialną; M. Pazdan, *Prawo właściwe...*, s. 172–177, ze wskazaniem na teorię *sui generis*; J. Zrałek, W. Kurowski, *Wpływ przelewu...*, s. 135 i n., ze wskazaniem na teorię mieszaną, wraz z bogatą przywołaną tam literaturą), nie wymagają one szerszej analizy i zostaną przedstawione jedynie w ogólnym zarysie. Umowa o arbitraż może być zakwalifikowana jako umowa prawa materialnego, choć zawierana w celu

wywołania skutków procesowych. Strony nie wykonują swojej czynności wobec sądu: zapis na sąd polubowny wywołuje skutki przez działanie stron umowy, a nie przez czynność sądu. Zwolennicy zakwalifikowania zapisu na sąd polubowny jako czynności procesowej wskazują na to, że przedmiot umowy i jej skutki mają charakter wyłącznie procesowy, tj. dotyczą wyłączenia kompetencji sądu państwowego do rozstrzygnięcia sprawy na rzecz sądu polubownego. Skutki materialnoprawne umowy, choć istnieją, mają jednak charakter uboczny. Procesowy charakter umowy nie wyklucza jednak stosowania przepisów prawa materialnego w zakresie nieuregulowanym w przepisach procesowych. Teoria mieszana zakłada równoprawne połączenie elementów procesowych, jak wyłączenie kompetencji sądów państwowych na rzecz polubownych, i materialnych, jak zdolność stron do sporządzenia zapisu, charakter pełnomocnictwa do zawarcia umowy, jej ważność, możliwość powoływania się na wady oświadczenia woli itd. Teoria umowy o arbitraż jako umowy *sui generis* zakłada, że ten typ umowy nie mieści się ani w porządku materialnoprawnym, ani procesowym prawa cywilnego i stanowi twór odrębny. A.W. Wiśniewski twierdzi, że arbitraż jest samodzielną instytucją prawną, należąca do grupy instytucji związanych z prywatnym trybem rozstrzygania sporów, a więc nienależąca ani do sfery prawa procesowego cywilnego, ani do sfery prawa cywilnego materialnego. W tak ujętych ramach mieści się umowa o arbitraż, uznana przez autora za umowę prywatnoprocesową, do której mają zastosowanie w pierwszej kolejności przepisy części piątej kodeksu postępowania cywilnego, a w zakresie tam nieuregulowanym – odpowiednio przepisy prawa cywilnego materialnego, gdyż nie ma innej odpowiedniej, rozwiniętej regulacji umów w systemie prawnym (zob. A.W. Wiśniewski, *Międzynarodowy arbitraż...*, s. 322–325). Autor oparł swoją teorię na elemencie konstytucyjnej autonomii (wolności) stron w kwestii zawarcia umowy o arbitraż, akcentując jej walor pozytywny, tj. kreację kompetencji arbitrów, a dopiero jako dalszą konsekwencję – wyłączenie jurysdykcji sądów państwowych. Zdaniem A.W. Wiśniewskiego arbitraż ma charakter proceduralny, nie jest to jednak procedura sądowa – pomimo zewnętrznego podobieństwa, jakim jest w szczególności adjudykacyjny charakter arbitrażu, tj. dążenie do wydania skutecznego prawnie rozstrzygnięcia – lecz procedura należąca w całości do prawa prywatnego (zob. A.W. Wiśniewski, *Międzynarodowy arbitraż...*, s. 75–82).

7. Dla wielu kwestii rozważanych w kontekście umowy o arbitraż i postępowania arbitrażowego istotne jest, że każde z przedstawionych stanowisk uznaje, iż do umowy o arbitraż stosuje się prawo cywilne materialne wprost lub przez analogię. W orzecznictwie spotykamy się z zastosowaniem ogólnych przepisów prawa materialnego o czynnościach prawnych, w tym m.in. norm związanych z:
- interpretacją oświadczeń woli zawartych w art. 56, 58 i 65 k.c. (wyroki SA w Poznaniu: z dnia 3 lipca 2006 r., I ACa 46/6, LEX nr 278461; z dnia 11 maja 2006 r., I ACa 1279/05, LEX nr 214247; postanowienia SN: z dnia 7 listopada 2013 r., V CK 545/12, LEX nr 1422127; z dnia 17 października 2012 r., I CSK 119/12, LEX nr 1242989; z dnia 30 października 2008 r., II CSK 263/08, LEX nr 508836; z dnia 1 marca 2000 r., I CKN 1311/98, LEX nr 138641; postanowienie SA w Katowicach z dnia 16 stycznia 2013 r., V ACz 1106/12, LEX nr 1267291; wyroki SN: z dnia 12 października 2012 r., IV CSK 82/12, LEX nr 1232619; z dnia 7 stycznia 2009 r., II CSK 397/08, LEX nr 523608);
  - wadami czynności prawnych, o których mowa w art. 82–88 k.c. (wyrok SA w Warszawie z dnia 10 kwietnia 2013 r., I ACa 1260/12, LEX nr 1353883);
  - udzielaniem pełnomocnictw w związku z art. 95–102 k.c. (m.in. uchwała SN z dnia 8 marca 2002 r., III CZP 8/02, OSNC 2002, nr 11, poz. 133; postanowienie SN z dnia 13 kwietnia 2005 r., V CK 532/04, LEX nr 1111037); co ciekawe, w tym kontekście sądy analizowały, czy zawarcie zapisu na sąd polubowny stanowi czynność przekraczającą zakres zwykłego zarządu majątkiem mocodawcy, co nie jest kategorią typową dla czynności procesowych (zob. wyrok SN z dnia 5 lutego 2002 r., II CKN 1143/00, LEX nr 53286; postanowienie SN z dnia 13 lutego 2004 r., II CK 451/02, LEX nr 141284);
  - regulacji związanych z cesją praw na mocy art. 55⁴, 509 i n. k.c. (wyrok SN z dnia 3 września 1998 r., I CKN 822/97, OSNC 1999, nr 2, poz. 39; postanowienie SN z dnia 7 listopada 2013 r., V CSK 545/12, LEX nr 1422127; uchwała SN z dnia 13 lipca 2011 r., III CZP 36/11, OSNC 2012, nr 3, poz. 31).
8. Treść umowy o arbitraż musi w wystarczającym stopniu precyzować spór lub spory, jakie mają być poddane kognicji sądu, lub rodzaj stosun-

ku prawnego, z którego spory mogą wyniknąć (zob. art. 1161 § 1 k.p.c.). Nie jest dopuszczalne poddanie kognicji sądu wszystkich sporów, jakie w ogóle mogą wyniknąć między stronami (zob. postanowienie SA w Białymstoku z dnia 9 czerwca 1992 r., I ACz 115/92, Przegląd Sądowy – dodatek 1994, nr 1, poz. 20). Tak jak i inne instytucje arbitrażowe SA Lewiatan prezentuje na swojej stronie sugerowaną treść zapisu na sąd polubowny. Zapis może mieć formę oddzielnej umowy lub klauzuli zawartej w umowie głównej, której dotyczy. Ze względu na to, że najczęstszą praktyką jest umieszczanie zapisu na sąd polubowny w formie klauzuli w umowie głównej, treść klauzuli proponowanej przez SA Lewiatan odnosi się właśnie do takiej sytuacji i brzmi: „Wszelkie spory wynikające z niniejszej umowy lub w związku z nią będą ostatecznie rozstrzygane przez Zespół Orzekający działający przy Sądzie Arbitrażowym Lewiatan w Warszawie zgodnie z postanowieniami Regulaminu tego Sądu obowiązującego w dniu wszczęcia postępowania”.

9. W niektórych sytuacjach klauzulę warto uzupełnić o pewne szczegóły. Zgodnie z § 23 Reg. Lewiatan miejscem postępowania jest Warszawa, jeżeli strony nie postanowią inaczej. Z punktu widzenia ekonomii procesowej niejednokrotnie wskazane jest, aby miejscem postępowania było miejsce inne niż Warszawa, np. gdy obydwie strony i większość świadków pochodzą z jednego miasta. Drugą kwestią często rozstrzyganą w klauzuli arbitrażowej, typową dla arbitrażu międzynarodowego, jest kwestia języka postępowania. Zgodnie z § 24 Reg. Lewiatan, jeśli strony nie wskażą języka postępowania, zostanie to rozstrzygnięte przez Zespół Orzekający z uwzględnieniem całokształtu okoliczności, a szczególnie języka umowy głównej, z której spór wynika. W przypadku arbitrażu międzynarodowego warto też zadbać o wskazanie prawa właściwego rządzącego umową główną i umową o arbitraż.
10. W przypadku, gdy intencją stron jest poddanie sporu pod rozstrzygnięcie w procedurze dwuinstancyjnej, należy taką wolę stron uwzględnić w treści klauzuli. Zgodnie z art. 1184 § 1 k.p.c. stronom przysługuje autonomia woli w zakresie ustalania w zapisie na sąd polubowny własnych reguł postępowania. Uprawnienie to może być zrealizowane przez wskazanie regulaminu stałego sądu arbitrażowego. Wskazanie ta-

kie powoduje, że normy regulaminu stają się integralną częścią umowy (zob. postanowienie SN z dnia 19 października 2012 r., V CSK 503/11, Monitor Prawa Bankowego 2004, nr 1, s. 33–35; B. Hanotiau, *Complex Arbitrations: Multiparty, Multicontract, Multi-Issue and Class Actions*, Kluwer Law International 2006, s. 164). Zgodnie z art. 1161 § 3 k.p.c. strony wiąże regulamin stałego sądu polubownego, który był obowiązujący w dacie dokonywania zapisu na sąd polubowny, chyba że strony postanowią inaczej. Jak już wskazywano (zob. uwagi do § 1 Reg. Lewiatan) SA Lewiatan opracował cztery wersje regulaminu, tj. Reg. Lewiatan 2012, 2011, 2010 i 2005, przy czym zmiana w 2011 r. dotyczyła jedynie organizacji organów sądu, nie miała więc wpływu na zakres prowadzonego postępowania. W Reg. Lewiatan 2005, 2010 i 2011 nie ma regulacji dotyczących omawianej kwestii, jeżeli więc strony nie uzgodniły nic innego w ramach zapisu na sąd polubowny, obowiązuje je regulamin z dnia dokonania zapisu. Istotna zmiana nastąpiła w treści komentowanego Reg. Lewiatan, którego § 2 ust. 2 stanowi, że w przypadku dokonywania zapisu na sąd polubowny po 1 marca 2012 r., tj. po dacie wejścia w życie Reg. Lewiatan, strony będzie wiązać każdorazowo regulamin obowiązujący w dniu wniesienia pozwu. W treści klauzuli sugerowanej przez SA Lewiatan jest analogiczne zastrzeżenie. Gdyby strony chciały, by wiązał je regulamin z dnia zawarcia umowy o arbitraż, muszą wyraźnie zaznaczyć tę okoliczność w treści klauzuli arbitrażowej lub w oddzielnej umowie. Przyjęcie takiego rozwiązania uzasadniano tym, że kolejne zmiany regulaminu zawsze wynikają z potrzeby polepszenia dotychczasowych rozwiązań. Podobne reguły funkcjonują w wielu innych regulaminach instytucji arbitrażowych (zob. art. 6 ust. 1 Reg. ICC; preambuła do Reg. SCC; art. 1 ust. 2 Reg. UNCITRAL).

11. Swoboda stron w zakresie ustalania treści umowy o arbitraż ograniczona jest normami *ius cogens* zawartymi w części piątej kodeksu postępowania cywilnego. Na szczególną uwagę zasługują podstawowe zasady wywodzone z treści art. 1183 k.p.c., zgodnie z którym w postępowaniu przed sądem polubownym strony powinny być traktowane równoprawnie, a każda ze stron powinna mieć zagwarantowane prawo do bycia wysłuchanym i do przedstawienia swoich twierdzeń na ich poparcie (por. T. Kurnicki, *Związanie...*, s. 55). W szczególności bezskuteczne bę-

dzie zastrzeżenie alternatywnego prawa wyboru drogi sądowej lub arbitrażowej tylko dla jednej ze stron (art. 1161 § 2 k.p.c.). Swoboda stron jest też ograniczona przepisami kodeksu cywilnego, szczególnie art. 353¹. Wobec tego granice swobody normotwórczej wyznaczane są nie tylko przez normy *ius cogens* zawarte w kodeksie postępowania cywilnego i kodeksie cywilnym, ale też przez zasady współżycia społecznego i naturę (właściwość) stosunku prawnego wyznaczonego umową o arbitraż (zob. też B. Gessel-Kalinowska vel Kalisz, *Przyczynek...*, s. 67–68).

12. W zakresie swobody tworzenia norm proceduralnych w umowie o arbitraż mieści się też tworzenie trybu dwu-, a nawet wieloinstancyjnego postępowania arbitrażowego. Ustawa nie reguluje tej kwestii szczegółowo, choć wzmiankę na ten temat zawiera art. 1205 § 2 k.p.c., zgodnie z którym, jeżeli strony ustaliły, że postępowanie przed sądem polubownym będzie obejmowało więcej niż jedną instancję, to skargę o uchylenie wyroku arbitrażowego można wnieść od wyroku ostatecznego (zob. uwagi do § 41 ust. 2 i Zał. V do Reg. Lewiatan).
13. Wskazanie „z zastrzeżeniem dwuinstancyjności” lub podobne spowoduje zastosowanie § 41 ust. 2 Reg. Lewiatan. Zdarza się w praktyce, że umowy o arbitraż zawierają sformułowania, zgodnie z którymi spory będą rozstrzygane „zgodnie z regulaminem” zamiast „przez Zespół Orzekający zgodnie z regulaminem”, co niektórych praktyków prowadzi do wniosku, iż spór taki powinien być rozstrzygnięty przez sąd arbitrażowy *ad hoc*, stosujący regulamin danego stałego sądu posiłkowo. Należy stwierdzić, że obydwie formy wskazują na stały sąd arbitrażowy jako właściwy do rozpoznania sprawy. Zgodnie z art. 1161 § 1 k.p.c. zapis na sąd polubowny jest zgodnym oświadczeniem woli dwóch stron, czyli umową zawartą między stronami danego sporu. Dlatego też, mimo że jest to dwustronna czynność prawna wywołująca skutki procesowe, podlega ona przepisom prawa materialnego – kodeksu cywilnego, w tym także postanowieniom regulującym wykładnię. Przepisem mającym istotne znaczenie w omawianej kwestii jest art. 65 k.c., na mocy którego w umowie o arbitraż należy raczej badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, niż opierać się na jej dosłownym brzmieniu (zob. też postanowienie SN z dnia 1 marca 2000 r., I CKN 1311/98, LEX nr 138641;

wyrok SN z dnia 26 listopada 2008 r., III CSK 163/08, LEX nr 479315). Cytowana klauzula arbitrażowa jest w swej warstwie językowej jasna: odwołuje się ona do Reg. Lewiatan, to znaczy do regulaminu stałego sądu polubownego, a nie do regulaminu właściwego dla postępowań w trybie *ad hoc*. Aby uznać, że stronom umowy chodziło o postępowanie w trybie *ad hoc* na podstawie Reg. Lewiatan, potrzebna byłaby wzmianka wskazująca na taką intencję stron. Taki wariant postępowania, choć teoretycznie możliwy, jest bardzo nietypowy. Nie sposób stosować regulamin stałego sądu polubownego w postępowaniu *ad hoc* bez zdefiniowania chociażby, że będzie się on stosowany „odpowiednio”. Prowadzenie postępowania na podstawie Regulaminu wymaga zaangażowania instytucji SA Lewiatan, takich jak Sekretarz Generalny, Prezes Sądu i Komitet Nominacyjny (zob. uwagi do § 1 Reg. Lewiatan dotyczące kompetencji tych organów). Strony musiałyby jasno oznaczyć, kto w ich postępowaniu *ad hoc* miałby wykonywać czynności będące w kompetencji instytucji. Nie można zgodzić się ze stwierdzeniem, że samo odwołanie się do regulaminu stałego sądu polubownego nie może być uznane za zapis na ten sąd i należy w związku z tym uznać, iż jest to zapis na sąd *ad hoc*. Przeciwnie – aby zapis taki mógł być uznany za zapis *ad hoc*, wzmianka o tym powinna być zamieszczona w klauzuli. Na marginesie można jeszcze dodać, że wskazanie regulaminu stałego sądu polubownego implikuje właściwość takiego sądu, zgodnie z praktyką stosowaną na świecie (zob. modelowe klauzule arbitrażowe takich instytucji arbitrażowych, jak ICC, SCC, VIAC).

14. Podanie przez instytucję arbitrażową treści modelowej klauzuli nie oznacza, że jest to jedyna dopuszczalna jej treść. Strony mogą dowolnie wyrażać swoją wolę poddania się pod rozstrzygnięcie danego sądu.
15. W ramach przysługującej stronom autonomii woli w zakresie kreowania treści umowy o arbitraż w praktyce wytworzył się typ zapisu na sąd polubowny zwany wielostopniowym lub eskalacyjnym. Klauzule takie przewidują, że strony przed wdaniem się w spór w pierwszej kolejności zastosują metody należące do alternatywnych sposobów rozstrzygnięcia sporów (*Alternative Dispute Resolution* – w skrócie ADR), np. negocjacje, mediacje, postępowanie z udziałem ekspertów. W zależności

od charakteru prawnego przyjętej konstrukcji niewypełnienie procedury przedarbitrażowej może skutkować odrzuceniem pozwu lub zawieszeniem postępowania arbitrażowego, po odpowiedniej wykładni woli stron dokonanej przez dany zespół arbitrażowy. W polskim orzecznictwie kwestia ta była przedmiotem rozstrzygnięć po raz pierwszy w kontekście interpretacji Warunków FIDIC (por. wyrok SN z dnia 19 marca 2015, IV CSK 443/14), natomiast w orzecznictwie państw obcych rygorystyczne stanowisko zajęto we Francji i Anglii, gdzie z niewykonaniem umowy w zakresie procedur przedarbitrażowych wiąże się czasowa niedopuszczalność powództwa. W Szwajcarii doktryna i judykatura są podzielone – klauzulę eskalacyjną w części ADR uważa się albo wyłącznie za umowę materialnoprawną, której niedochowanie powoduje powstanie roszczeń odszkodowawczych, albo za umowę o skutkach procesowych, z czego może wynikać zarzut niewłaściwości sądu arbitrażowego (zob. szerokie opracowanie wraz z analizą przywołanego orzecznictwa zagranicznego: R. Morek, *Wielostopniowe...*, s. 51–67). Przy konstruowaniu umowy o arbitraż o charakterze eskalacyjnym dla nadania jej charakteru obligatoryjnego warto wykonanie poszczególnych etapów ograniczyć w czasie. W tym kierunku idzie m.in. orzecznictwo szwajcarskie (zob. tamże). Podobne wskazówki znajdujemy w opracowaniu IBA w sprawie praktycznych wskazówek dotyczących projektowania międzynarodowych klauzul arbitrażowych (IBA Guidelines for Drafting International Arbitration Clauses, www.ibanet.org). Nadanie limitów czasowych uniemożliwi też jednej ze stron bezzasadne przewleknięcie postępowania arbitrażowego.

16. Złożone procedury przedarbitrażowe zostały przewidziane w Warunkach FIDIC, tj. ogólnych warunkach, z których korzysta się przy konstruowaniu umów o roboty budowlane. Zgodnie z klauzulą 20 tego dokumentu procedura rozstrzygania sporów przewiduje m.in. przedłożenie sporu Komisji Rozjemczej, zanim strona uda się do sądu polubownego. W doktrynie i orzecznictwie międzynarodowym co do zasady przyjmuje się, że etap Komisji Rozjemczej stanowi etap obowiązkowy dla stron, a brak jego realizacji powoduje, że kolejny etap nie może być rozpoczęty (zob. m.in. M. Pochodyła, *Rozwiązywanie...*, s. 73; P. Bytniewicz, *Warunki...*, s. 30; A. Różalska-Kucal, *Przedawnienie w przypadku*

ku umowy o roboty budowlane opartej na Warunkach Kontraktowych FIDIC w kontekście odbioru robót częściowych, komentarz do wyroku SA Lewiatan z 2009 r., e-Przeгляд Arbitrażowy 2012, nr 1, s. 62).

17. Jedną z postaci procedur przedarbitrażowych może być postępowanie pojedyncze prowadzone w trybie art. 185 k.p.c. Strony umowy, jak zostało wskazane, mogą się umówić na pewne procedury przedarbitrażowe, również prowadzone przed sądem państwowym. Jeśli jednak umowa stron w tym zakresie milczy, powstaje wątpliwość, czy wniosek o zawezwanie do próby ugodowej na podstawie art. 185 k.p.c. jest dopuszczalny. Zgodnie ze stanowiskiem D. Bryndal i M. Robenka (*Zapis na sąd...*; przeciwie: S. Kaźmierczak, *O możliwości...*, s. 92 i n.) rozstrzygnięcie tej kwestii niesie ze sobą istotne dla stron skutki prawne, gdyż – jak się przyjmuje w orzecznictwie – samo złożenie wniosku o zawezwanie do próby ugodowej skutkuje przerwaniem biegu przedawnienia (zob. uchwała SN z dnia 28 czerwca 2006 r., III CZP 42/06, OSNC 2007, nr 4, poz. 54). Ustawodawca uregulował arbitraż w sposób systematyczny w oddzielnej części piątej kodeksu postępowania cywilnego, a to wskazuje co do zasady na odrębność tego postępowania, a także na zamiar kompleksowego unormowania problematyki arbitrażu. Co do kwestii proceduralnych – sąd polubowny nie jest związany normami postępowania przed sądem, a jedynie normami *ius cogens* zawartymi w części piątej kodeksu postępowania cywilnego. We wszelkich kwestiach związanych z interwencją sądu państwowego konieczna jest wyraźna norma kompetencyjna zawarta w ustawie (zob. art. 1171, 1176, 1179, 1180, 1192, 1192, 1205, 1212 k.p.c.). Podobnie jest w obszarze postępowań incydentalnych. Ustawodawca przewiduje możliwość inicjowania postępowania zabezpieczającego przed sądem państwowym na podstawie art. 1066 k.p.c., w którym wyraźnie zaznaczono, że poddanie sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego **nie wyłącza** możliwości zabezpieczenia przez sąd państwowy roszczeń dochodzonych przed sądem polubownym. Brak podobnej normy kompetencyjnej w stosunku do postępowania uregulowanego art. 185 i n. k.p.c. uniemożliwia jego prawidłowe wszczęcie, jeżeli druga strona nie zrezygnuje ze swojego zarzutu drogi arbitrażowej. Przeciwnie stanowisko wyraził zespół orzekający w wyroku SA KIG z dnia 11 czerwca 2007 r., SA 56/06, w którym stwierdza się, że zapis na sąd polubowny

nie stanowił przeszkody dla skutecznego zawezwania do próby ugody, ponieważ w postępowaniu pojednawczym sąd nie wnika w meritum sprawy, a sąd polubowny przeciwnie – powołany jest właśnie do rozstrzygnięcia merytorycznego (*Orzecznictwo...*, oprac. A. Proksa, s. 94). D. Bryndał i R. Robenek twierdzą zaś, że przepis art. 184 k.p.c. dotyczy postępowania pojednawczego wdrożonego przed wniesieniem powództwa w celu zawarcia ugody sądowej. W toku postępowania pojednawczego sądowi przyznano określone kompetencje. Ugoda zawarta przez strony podlega ocenie sądu pod względem tego, czy jest zgodna z prawem i z zasadami współżycia społecznego oraz czy nie zmierza do obejścia prawa. Aby ocenić ugodę pod tym kątem, niezbędne jest uprzednie wyjaśnienie sprawy w zakresie niezbędnym do prawidłowej oceny dopuszczalności ugody (zob. postanowienie SN z dnia 22 grudnia 1980 r., IV PZ 80/80, LEX nr 14568). Oznacza to, że sąd jest w określonych granicach uprawniony do merytorycznej oceny i zbadania wyniku pomiędzy stronami sporu. Dokonuje tego w sposób pośredni, przez analizę przesłanek dopuszczalności ugody.

Orzecznictwo sądów państwowych w zasadzie przyjęło za słuszną tezę, że zapis na sąd polubowny nie wyłącza możliwości zawezwania do próby ugody przed sądem powszechnym wraz ze skutkami przewidzianymi w obszarze przerwania biegu przedawnienia (wyrok SA w Warszawie z dnia 8 stycznia 2013 r., I ACa 960/12, LEX nr 1289619).

3. Zdatność arbitrażowa

18. Nie wszystkie spory mogą być poddane jurysdykcji sądu polubownego. Co do zasady zdatność arbitrażową na mocy art. 1157 k.p.c. mają spory o prawa majątkowe lub niemajątkowe, które mogą być przedmiotem ugody sądowej, z wyjątkiem spraw o alimenty. Przez zdatność ugody należy przy tym rozumieć pewną sytuację potencjalną, odnoszącą się do praw będących przedmiotem umowy. Jak uznał SN, przesłanką zdatności arbitrażowej jest więc abstrakcyjna możliwość dysponowania przez strony prawami wynikającymi z łączącego je stosunku prawnego, nie zaś możliwość zawarcia przez nie określonej ugody sądowej (postanowienie SN z dnia 18 czerwca 2010 r., V CSK 434/09, LEX nr 738365).

Szczególne normy odnoszą się do spraw korporacyjnych i spraw z zakresu prawa pracy.

19. Kwestia rozstrzygnięcia sporów korporacyjnych przed sądami polubownymi oraz ich zdatności arbitrażowej, w tym definicja i zakres samego pojęcia sporu korporacyjnego, od lat stanowiły kwestię sporną w polskiej literaturze prawniczej. Zmiana kodeksu postępowania cywilnego w tym zakresie, dokonana 28 lipca 2005 r. (Dz. U. Nr 178, poz. 1478), była oczekiwana od dawna. Nowe przepisy wprowadziły do porządku prawnego taką oto treść art. 1163 § 1: „Zamieszczony w umowie (lub statucie) spółki handlowej zapis na sąd polubowny dotyczący sporów ze stosunku spółki wiąże spółkę oraz jej wspólników”. Tak sformułowany przepis rozstrzygnął podnoszone dotychczasowe wątpliwości dotyczące możliwości związania zapisem na sąd polubowny samej spółki lub podmiotów niebędących w dacie zawierania umowy wspólnikami. Należy podkreślić, że zapis na sąd polubowny w sprawach korporacyjnych nie musi wynikać jedynie z norm umowy (statutu) spółki, lecz może być zawarty także w odrębnej umowie. Nie będzie jednak wiązać wspólników nowo przystępujących do spółki. Pomimo nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego w zakresie art. 1163 nadal niektóre kwestie dotyczące sporów korporacyjnych budzą wątpliwości. Na pierwszy plan wysuwa się kwestia zdatności arbitrażowej sporów wynikłych na tle ważności uchwał organów spółek czy spółdzielni w kontekście ich zdatności ugodowej. Zgodnie z uchwałą SN z dnia 7 maja 2009 r., III CZP 13/09, OSNC 2010, nr 1, poz. 9, zdatność arbitrażową mają nie wszystkie spory korporacyjne, a jedynie te, które mają zdatność ugodową. Kolejne wątpliwości związane są z nieostrym pojęciem stosunku spółki, wywodzącym się z doktryny, a nie z ustawy. Wskazuje się też całą grupę problemów związanych z równoległym prowadzeniem przez kilku wspólników (spółdzielców) sporów wszczynanych na gruncie tego samego naruszenia prawa (szerzej na temat sporów korporacyjnych: A.W. Wiśniewski, *Międzynarodowy arbitraż...*, s. 239–296; R. Kos, *Zdatność...*, s. 32 i n.; zob. też wyrok SA Lewiatan z 2012 r., e-Przegląd Arbitrażowy 2014, nr 3–4, s. 76, oraz komentarz do tego wyroku R. Kos, *Zdatność arbitrażowa i klauzula arbitrażowa w sporach korporacyjnych*, e-Przegląd Arbitrażowy 2014, nr 3–4, s. 78 i n.).

20. Zgodnie z orzecznictwem zapis na sąd polubowny może obejmować także następujące kategorie sporów, których zdatność arbitrażowa wzbudzała kontrowersje:
- spory o ustalenie nieistnienia umowy lub stwierdzenie jej nieważności (wyrok SN z dnia 21 maja 2010 r., II CSK 670/09, OSNC 2010, nr 12, poz. 170),
  - roszczenia o wydanie bezpodstawnie uzyskanych korzyści, o których mowa w art. 18 ust. 1 u.z.n.k. (postanowienie SN z dnia 2 grudnia 2009 r., I CSK 120/09, LEX nr 584183; przeciwnie, jak się wydaje, postanowienie SN z dnia 4 kwietnia 2012 r., I CSK 354/11, LEX nr 1164720),
  - roszczenia deliktowe i roszczenia wynikające z bezpodstawnego wzbogacenia w związku z umową (postanowienie SN z dnia 5 lutego 2009 r., I CSK 311/08, LEX nr 492144),
  - zobowiązania wekslowe (postanowienie SN z dnia 2 kwietnia 2003 r., I CK 287/02, OSNC 2001, nr 6, poz. 100; zob. także: S. Frejowski, *Zdatność...*, co do zdatności sporów w sprawach sportowych; J. Szczekała-Liharewska, *Zdatność...*, co do zdatności sporów wynikających ze stosunków pomiędzy bankami a ich klientami indywidualnymi, oraz uwagi do art. 27 Reg. Lewiatan).

4. Forma umowy o arbitraż

21. Umowa o arbitraż powinna być zawarta, zgodnie z art. 1162 § 1 k.p.c., na piśmie. Forma pisemna jest też zachowana w przypadku wymiany oświadczeń woli za pomocą środków porozumiewania się na odległość, pozwalających na utrwalenie ich treści (art. 1162 § 2 k.p.c.). W praktyce mamy do czynienia głównie z faksem lub pocztą elektroniczną. W przypadku zawierania umowy za pomocą faksu należy zwrócić uwagę na to, aby z korespondencji jasno wynikało, że klauzula arbitrażowa odnosi się do danej umowy. Brak takiego klarownego przyporządkowania może spowodować uznanie przez zespół orzekający, że zapis na sąd polubowny w danej sprawie nie istnieje. Ustawa nie wymaga, by pisma wymieniane za pomocą środków porozumiewania się na odległość zawierały podpisy stron, w tym w szczególności bezpieczne podpisy elektroniczne (zob. T. Erciński, K. Weitz, *Sąd arbitrażowy*, s. 129; W. Kocot, *Forma...*,

s. 1731–1734). Norma ta złagodziła poprzednie unormowanie art. 698 § 1 k.p.c., który to przepis dopuszczał jedynie formę pisemną z podpisami stron. Złagodzenie wymogów formalnych odpowiada nowoczesnym wymaganiom obrotu handlowego i jest częściowo wzorowane na art. 7 ust. 4 ustawy modelowej UNCITRAL.

22. Umowa może być też zawarta w taki sposób, że w umowie głównej strony powołają się na inny dokument zawierający zapis na sąd polubowny, który to zapis ustanowią częścią składową umowy (art. 1162 § 2 k.p.c.). W praktyce taki zapis na sąd polubowny, zwany klauzulą arbitrażową przez odesłanie, jest zastrzegany w ogólnych warunkach umów inkorporowanych do umowy przedmiotowej (zob. klauzula 20.6 Warunków FIDIC). Należy podzielić pogląd, że wystarczające jest, zarówno w przypadku umowy głównej, do której odsyła taka klauzula, jak i w przypadku samej klauzuli, zachowanie formy, o której mowa w art. 1162 § 2 zdanie pierwsze k.p.c. (zob. K. Weitz (w): T. Ereciński, *Kodeks...*, s. 708). Zastrzeżenie klauzuli w ogólnych warunkach umów jest niedozwolone w relacjach z konsumentami, gdzie praktyka taka jest włączona do listy klauzul abuzywnych (zob. art. 385 k.c.; zob. też J. Szczekała-Liharewska, *Zdatność...*, s. 42). Przepisu art. 1162 § 2 nie stosuje się też do zawierania umowy o arbitraż w przypadku umów z pracownikami, dla których dodatkowo wymagane jest, by umowa taka była zawarta jedynie po zaistnieniu sporu, tj. w formie kompromisu. Umowa o arbitraż zawarta w umowie o pracę, regulująca w sposób klasyczny rozstrzyganie sporów, jakie mogą powstać w przyszłości, jest nieważna (art. 1164 k.p.c.). Szczególnym przypadkiem jest też zawarcie klauzuli arbitrażowej w umowie (statucie) spółki, spółdzielni lub stowarzyszenia. Jej odrębność polega na tym, że na mocy art. 1163 k.p.c. stronami takiej umowy są nie tylko podmioty będące uczestnikami stosunku spółki w dacie zawarcia umowy, ale też wszystkie podmioty, które staną się współnikami (odpowiednio spółdzielcami lub członkami stowarzyszenia) w przyszłości.
23. W doktrynie został wyrażony pogląd, zgodnie z którym obowiązek zachowania formy pisemnej dotyczy jedynie elementów umowy, które mają dla niej walor konstytutywny. Pozostała część może zostać wyra-

żona w dowolnej formie, w tym w sposób konkludentny. Elementy obligatoryjne obejmują: oznaczenie stron, ustanowienie kompetencji sądu do rozstrzygnięcia sporu oraz określenie sporu lub stosunku prawnego, z którego spór ma wyniknąć. Elementy fakultatywne obejmują kwestie, które strony umowy chcą uregulować inaczej, niż przewiduje to ustawa, lub kwestie, co do których ustawa milczy, np. miejsce i język postępowania (zob. T. Ereciński, K. Weitz, *Sąd arbitrażowy*, s. 99 i 125).

24. W literaturze dominowało stanowisko, że forma pisemna przewidziana dla zapisu na sąd polubowny ma charakter formy zastrzeżonej pod rygorem nieważności (m.in. S. Dalka, *Sądownictwo...*, s. 58 i n.; R. Morrek, *Mediacja...*, s. 144 i n.; T. Ereciński, K. Weitz, *Sąd arbitrażowy*, s. 136–137; zob. też wyrok SN z dnia 17 grudnia 1971 r., I CZ 166/71, LEX nr 7039, w odniesieniu do umowy prorogacyjnej, i orzeczenie SN z dnia 27 czerwca 1960 r., IV CR 874/59, OSNC 1962, nr 3, poz. 85), choć nie ma uzasadnienia normatywnego dla tego poglądu. W komentowanym przepisie bowiem (podobnie jak w poprzedzającym go, uchylonym art. 698 § 1 k.p.c.) nie ma wzmianki o nieważności zapisu na sąd polubowny ze względu na brak formy pisemnej.
25. Konkurencyjne wobec przedstawionego poglądu jest uznanie, że umowa o arbitraż w razie braku zachowania formy pisemnej jest bezskuteczna, a nie nieważna, gdyż nie można stosować normy kodeksu cywilnego regulującej zastosowanie formy *ad solemnitatem* lub *ad probationem* ze względu na ich nieodpowiedniość (zob. M. Pazdan, *Bezskuteczność lub nieważność...*, s. 119). Z podobnych przesłanek wnioskuje A.W. Wiśniewski (*Międzynarodowy arbitraż...*, s. 445–454), twierdząc, że wbrew uproszczonemu pogładowi dominującemu w doktrynie przepisu art. 1162 § 1 k.p.c. nie odsyła w kwestii rozumienia formy pisemnej umowy o arbitraż do art. 78 k.c., a termin „sporządzony na piśmie” należy wyklądać w sposób autonomiczny z uwagi na cel i kontekst systemowy przepisu art. 1162 k.p.c. oraz z uwzględnieniem międzynarodowej praktyki, na której opiera się źródłowy przepis ustawy modelowej UNCITRAL. W konsekwencji, podobnie jak M. Pazdan, za najtrafniejszy pogląd uznaje, iż umowa niespełniająca wymagań wynikających z art. 1162 k.p.c. jest bezskuteczna. Teoria o nieważności umowy jest

zbyt radykalna, a skutki nieważności byłyby trudne, jak słusznie zauważa autor, do pogodzenia z regulacją właściwości sądu arbitrażowego i skuteczności jego wyroku. Umowa nieważna nie mogłaby być konwalidowana, a taką konstrukcję przewiduje art. 1180 § 2 k.p.c. Utrata zarzutu braku właściwości zastępuje – w granicach wynikających z czynności procesowych – umowę o arbitraż, której nie zawarto w ogóle, natomiast umowę nieformalną utrata tego zarzutu konwaliduje, pozwalając na przeprowadzenie na zasadach ogólnych dowodu co do jego zakresu.

26. Do zupełnie przeciwnych wniosków niż A.W. Wiśniewski doszedł W. Kocot (*Forma...*, s. 1731–1734), choć podobnie punktem wyjścia dla jego rozważań było stwierdzenie, że przepisy art. 73–81 k.c. nie mają zastosowania do umowy o arbitraż. Przepisy kodeksu cywilnego nie powinny mieć zastosowania do części piątej kodeksu postępowania cywilnego, jeżeli kodeks postępowania cywilnego wprost do nich nie odsyła, analogicznie do art. 2 k.s.h. czy art. 300 k.p. Zagadnienia formy, a w szczególności pojęcie pisma, należy tłumaczyć tak, jak tego wymagają ogólne reguły postępowania przyjęte w praktyce krajowego i międzynarodowego arbitrażu handlowego, a nie w sposób określony w przepisach kodeksu cywilnego. Przyjmując zaś, że umowa arbitrażowa nie jest czynnością prawną, należy uznać, że forma zastrzeżona w art. 1162 k.p.c. nie pełni funkcji kreacyjnej, lecz wyłącznie funkcję informacyjną, następczą, dokumentującą fakt istnienia porozumienia. Potwierdza wcześniejsze uzgodnienia stron, dokonane ustnie albo nawet w sposób dorozumiany, co do tej pory konsekwentnie wykluczała nasza doktryna. Co do samych wymagań formalnych, o których mowa w art. 1162 k.p.c., autor zauważa, że nie ma uzasadnienia, aby różnicować przypadki ustanowienia zapisu w jednym dokumencie lub przez odesłanie bądź w drodze wymiany korespondencji. Sens uniwersalnego pojęcia utrwalenia treści złożonego oświadczenia, o którym mowa w art. 1162 § 2 zdanie pierwsze k.p.c., tkwi również w normatywnym zwrocie „sporządzenie na piśmie” użytym w art. 1162 § 1 i 2 zdanie drugie k.p.c. Ich znaczenie należy odczytywać zgodnie z międzynarodowym trendem interpretacyjnym stosowanym w obrocie. Szczególne podkreślenia wymagają dwie istotne cechy utrwalenia: przystępność, tj. m.in. dostępność w postrzegalnej postaci, oraz trwałość, tj. możli-

wość odtworzenia w przyszłości. Oba elementy stanowią równocześnie informacyjno-dokumentacyjny charakter samego pisma. Określenia „dokument”, „pisemność” lub „pismo” – jako swoisty sposób utrwalenia wszelkich danych – zachowują nadrzędność logiczną względem formy pisemnej i nie mogą być kojarzone z obowiązkiem podpisu.

Do podobnych wniosków, wychodząc jednak od norm prawa cywilnego, skłania się Ł. Błaszczak, który przyjął, że ustawodawca przewidział formę pisemną zapisu na sąd polubowny *ad probationem*, nieskutkującą w żadnym wypadku nieważnością umowy, ale bezskutecznością zawieszoną, którą w toku postępowania można uzupełniać (Ł. Błaszczak, *Skarga...*, s. 30).

27. Z kolei M.P. Wójcik (komentarz do art. 1162 (w:) *Komentarz aktualizowany...*) wprost przyznaje, że brzmienie art. 73 § 1 i art. 74 § 2 k.c. przemawia za tym, iż wobec braku zastrzeżenia rygoru nieważności w art. 1162 k.p.c. zapis na sąd polubowny sporządzony w niewłaściwej formie jest ważny i należałoby przyjąć, iż jest to forma zastrzeżona dla celów dowodowych.
28. Pogląd M.P. Wójcika zasługuje na aprobatę. Przemawiają za nim argumenty wynikające z analizy zarówno językowej, jak i systemowej oraz celowościowej. W ustawodawstwie polskim w wyjątkowych przypadkach dopuszcza się zastrzeżenie formy pisemnej *ad solemnitatem*, używając innych niż zazwyczaj słów, np. stosując frazę „tylko w formie pisemnej” (zob. Z. Radwański, *System*, t. 2, nb 95, s. 139). Redakcja przepisu art. 1162 § 1 k.p.c. została jednak dokonana przy użyciu standardowego sformułowania, że zapis na sąd polubowny „powinien być sporządzony na piśmie”. Podobne sformułowanie zawarte jest też m.in. w art. 77 § 2 lub 3 k.c., gdzie bezdyskusyjnie zastrzeżona jest forma pisemna *ad probationem*.
29. Rozstrzygając kwestię formy umowy o arbitraż, należy też spojrzeć z perspektywy zasady spójności systemu prawa cywilnego. Jeśli klauzula arbitrażowa jest umową, a jedyne jej ramy są określone w kodeksie innym niż kodeks cywilny, tj. w kodeksie postępowania cywilnego, to

nie zmienia to obowiązku stosowania do niej tych samych reguł, które wynikają z zasad dokonywania czynności prawnych. Te same pojęcia używane przez ustawodawcę w ramach jednej gałęzi prawa powinny być wykładane analogicznie, niezależnie od tego, czy są w kodyfikacji prawa cywilnego materialnego, czy procesowego, chyba że ustawa wyraźnie przewiduje odstępstwo. Nie ma tutaj większego znaczenia, czy ustawa posługuje się terminem „forma pisemna”, czy „sporządzona na piśmie”. Przepis art. 1162 § 2 k.p.c. ma charakter *lex specialis* w stosunku do art. 78 k.c. – liberalizuje wymagania co do rodzaju dokumentów, jakie należy rozumieć przez „pismo” czy „formę pisemną”.

30. Teza o sankcji nieważności zapisu na sąd polubowny nie może się też ostać w wyniku analizy systemowej przeprowadzonej w ramach samej części piątej kodeksu postępowania cywilnego. Należy tu raz jeszcze odnieść się do treści art. 1180 § 2 k.p.c., który odgrywa bardzo ważną rolę przy wykładni art. 1162 k.p.c. Konstrukcja prawna zawarta w art. 1180 § 2 k.p.c. prowadzi – przy braku złożenia w terminie odpowiedniego zarzutu – do związania stron postępowania właściwością sądu arbitrażowego także w razie braku umowy lub w przypadku sporządzenia jej w niewłaściwej, z perspektywy art. 1162 k.p.c., formie. Bez względu na to, czy przyjmie się, że doszło do konkludentnego zawarcia umowy, czy też zachodzi fikcja prawna zawarcia umowy, w takiej sytuacji strony postępowania przy braku jakiegokolwiek umowy lub umowy zawartej w formie ustnej są związane tak, jakby zawarły umowę w formie zastrzeżonej. Skutek ten jest nie do pogodzenia z przyjęciem, że brak zastrzeżonej formy prowadzi do nieważności umowy, gdyż umowy takiej nie da się konwalidować.
31. W przypadku umowy o arbitraż nie istnieje takiego rodzaju interes prawny, jaki powinien być chroniony rygiorem nieważności. Umowa o arbitraż, choć dotyczy istotnej kwestii, jaką jest rezygnacja z rozstrzygnięcia sporu przez sądy powszechne (zob. S. Dalka, *Sądownictwo...*, s. 58), jest – jak każda inna umowa – zawierana przez równorzędne podmioty prawa cywilnego w ramach ich autonomii woli. Autonomia woli rozciąga się też, zgodnie z art. 60 k.c., na kwestię formy czynności prawnej. Jedyne wyraźny przepis ustawy może tę swobodę stron ograniczyć. Wszę-

dzie tam, gdzie według ustawodawcy może zabraknąć autonomii i równorzędności stron, wprowadzone zostały specjalne przepisy ochronne, wśród których należy wymienić szczególnie art. 385³ pkt 23 k.c., dotyczący klauzul abuzywnych, oraz art. 1164 k.p.c., dotyczący sporów z zakresu prawa pracy, a także wyłączenia niektórych sporów z zakresu zdatności arbitrażowej, jak np. wyłączenie sporów o alimenty na podstawie art. 1157 k.p.c. Dla ochrony interesów stron umowy o arbitraż wystarczą przepisy dotyczące formy pisemnej *ad probationem*. Lekkoomyślności czy brakowi rozważy, jak pisze W. Kocot (*Forma...*, s. 1736), nie da się skutecznie przeciwdziałać, zaostrożając wymagania formalne.

32. Podsumowując, należy jednoznacznie stwierdzić, że nie ma żadnych podstaw prawnych, aby uznać, iż art. 73 k.c., regulujący skutki niezachowania formy pisemnej, nie ma zastosowania do umowy o arbitraż (szersza argumentacja zob. B. Gessel-Kalinowska vel Kalisz, *Zastrzeżenie formy...*).

5. Pełnomocnictwo do zawarcia umowy o arbitraż

33. Zgodnie z art. 1167 k.p.c. umowę o arbitraż przedsiębiorca może zawrzeć przez pełnomocnika na podstawie pełnomocnictwa do zawarcia umowy podstawowej, jeżeli z treści pełnomocnictwa nie wynika nic innego. Pełnomocnictwo obejmuje więc upoważnienie do zawarcia zapisu na sąd polubowny bez względu na to, czy jest to pełnomocnictwo ogólne, rodzajowe, czy też do zawarcia konkretnej czynności prawnej. Artykuł 1167 k.p.c. ma także zastosowanie do uprawnień prokurenta, z zastrzeżeniem ograniczeń, o których mowa w art. 109¹ § 1 k.c., dotyczących czynności prawnych mających za przedmiot przedsiębiorstwo, dla których ustawa wymaga pełnomocnictwa szczególnego (zob. postanowienie SN z dnia 30 października 2008 r., II CSK 263/08, LEX nr 508836). W świetle obecnego stanu prawnego straciło swą aktualność stanowisko SN wyłączające możliwość zawarcia umowy o arbitraż na podstawie pełnomocnictwa ogólnego (zob. uchwała SN z dnia 8 marca 2002 r., III CZP 8/02, OSNC 2002, nr 11, poz. 133). Przepis art. 99 § 1 k.c. ma natomiast zastosowanie do formy pełnomocnictwa. Mając na uwadze poczynione wcześniej analizy, prowadzące do wniosku, że forma pisemna umowy o arbitraż

zastrzeżona jest jedynie dla celów dowodowych, należy uznać, że pełnomocnictwo może być udzielone w dowolnej formie, również *per facta concludentia*. Istotne jest, by forma pełnomocnictwa była wystarczająca dla zawarcia umowy podstawowej, której zapis dotyczy (zob. K. Weitz, komentarz do art. 1167 (w:) T. Ereciński, *Komentarz...*; M. Tomaszewski, *System...*, s. 469). W przypadku gdy pełnomocnik przekroczy swój zakres umocowania lub nie ma w ogóle umocowania, art. 103 k.c. stosuje się także przy zapisie na sąd polubowny (zob. K. Weitz, komentarz do art. 1167 (w:) T. Ereciński, *Komentarz...*; zob. też uwagi do § 25 Reg. Lewiatan).

6. Wpływ następstwa prawnego na byt umowy o arbitraż

34. W literaturze i orzecznictwie powszechnie przyjmuje się, że w przypadku cesji wierzytelności cesjonariusz jest związany zapisem na sąd polubowny. Zgodnie z wyrokiem SN z dnia 3 września 1998 r., I CKN 822/97, OSNC 1999, nr 2, poz. 39, „skutkiem umowy przelewu jest przejście objętej nią wierzytelności (roszczenia) z majątku zbywcy do majątku nabywcy, wraz ze związanymi z tą wierzytelnością prawami (art. 509 § 2 k.c.). Zakres praw związanych, w rozumieniu art. 509 § 2 k.c., z wierzytelnością jest szeroki i mieści się w nim również wspomniana właściwość, jaką z mocy norm prawa procesowego uzyskują wierzytelności, których dotyczy zapis na sąd polubowny. Łączy się to ściśle z zasadą, że cesjonariusz wstępuje w pozycję prawną cedenta. (...) Odrzucenie skuteczności zapisu na sąd polubowny względem cesjonariusza musiałoby się łączyć albo z przyjęciem wygaśnięcia zapisu na sąd polubowny, w razie przelewu wierzytelności z umowy objętej zapisem, albo z uznaniem niezbywalności wierzytelności z umowy objętej zapisem z woli stron (art. 509 § 1 *in fine* k.c.). Nie ma jednak podstaw ani do jednego, ani do drugiego. Przyjęcie, że przelew powoduje wygaśnięcie zapisu, oznaczałoby pozostawienie decyzji o losach zapisu w rękach jednej tylko ze stron umowy o zapis na sąd polubowny. To jednak wymagałoby wyraźnej podstawy w ustawie, tymczasem kodeks postępowania cywilnego nie wymienia wśród przyczyn wygaśnięcia zapisu na sąd polubowny przelewu wierzytelności objętej zapisem (por. 702 § 1 k.p.c.)”. M. Tomaszewski uzupełnił podstawę normatywną wskazanej tezy odniesieniem

do art. 513 § 1 k.c., zgodnie z którym dłużnikowi przysługują wobec cesjonariusza wszelkie zarzuty, jakie miał wobec cedenta, w tym zarzuty formalnoprocesowe (M. Tomaszewski, *System...*, s. 320). W doktrynie uzasadnienia dla powyższej tezy upatruje się głównie w tym, że orzecznictwu sądu polubownego jest poddany dany stosunek prawny, a nie konkretne strony sporu (por. T. Ereciński, K. Weitz, komentarz do art. 1161, nb 5 (w:) T. Ereciński, *Kodeks...*, s. 698). Dla zachowania ważności zapisu nie jest istotne, aby sama umowa przelewu była ważna. Chodzi o to, by nastąpiło zdarzenie prawne, które w świetle prawa materialnego mogło spowodować następstwo prawne, a nie o to, aby do następstwa faktycznie doszło (zob. tamże). W tym kontekście nieaktualne jest orzeczenie SN z dnia 27 czerwca 1960 r., IV CR 874/59, OSNC 1962, nr 3, poz. 85, w którym odmówiono cesjonariuszowi będącemu spółdzielnią związania zapisem na sąd polubowny ujętym w umowie użytkowania przedsiębiorstwa, zawartej przez założycieli spółdzielni w celu dokonania jej cesji na spółdzielnię po jej rejestracji. Z uzasadnienia nie wynika, co prawda, na podstawie jakiej dodatkowej czynności prawnej doszło do przejścia użytkowania przedsiębiorstwa na spółdzielnię i czy w tamtym stanie prawnym taka czynność była wymagana, niemniej jednak, jak można domniemywać, następstwo prawne w tej sprawie nastąpiło (zob. też uwagi w: A.W. Wiśniewski, *Międzynarodowy arbitraż...*, s. 474; M. Tomaszewski, *System...*, s. 321, dotyczące skutków umowy o świadczenie na rzecz osoby trzeciej).

35. Jak wynika z powyższego, dla ważności związania cesjonariusza zapisem na sąd polubowny nie jest istotna kwestia ważności czy skuteczności czynności mającej potencjalnie prowadzić do przelewu. W tym zakresie należy odpowiednio zastosować art. 1180 k.p.c. Co więcej, należy przyjąć, iż umowa przelewu nie musi spełniać wymogów co do formy, określonych w art. 1162 k.p.c. Istnieje rozbieżność poglądów co do tego, czy wiedza cesjonariusza na temat istnienia zapisu na sąd polubowny wpływa na ważność jego związania zapisem. Mając na uwadze uzasadnienie przyjętego poglądu, należy uznać, że związanie zapisem nie jest uzależnione od wiedzy cesjonariusza (zob. A.W. Wiśniewski, *Międzynarodowy arbitraż...*, s. 474 i n.). W literaturze podnosi się, że uzasadnienia omawianej tezy należy szukać nie w art. 509 k.c., jak to wynika

z omawianego wcześniej orzeczenia, gdyż byłoby to sprzeczne z zasadą *separability*, ujmującą zapis na sąd polubowny jako oddzielną umowę, a więc niepodlegającą cesji razem z umową podstawową, ale w tym, że zapis na sąd polubowny kształtuje pewną cechę wierzytelności, do której się odnosi, a którą jest zdolność do rozstrzygania sporów przez sąd polubowny (podobnie jak cechą wierzytelności jest jej wymagalność, przedmiot świadczenia czy termin przedawnienia), a zatem cesja wierzytelności powoduje przejście wierzytelności o tych cechach (zob. J. Zralek, W. Kurowski, *Wpływ przelewu...*, s. 145 i n.).

36. Mając na uwadze powyższą zasadę, SN stwierdził m.in., że zapis na sąd polubowny wiąże też spadkobierców stron umowy (wyrok SN z dnia 8 lutego 1937 r., C III 1254/35, Zbiór Urzędowy Orzeczeń Sądu Najwyższego 1938, poz. 44) oraz że zbycie udziałów przez współnika spółki nie wpływa na jego związanie zapisem na sąd polubowny zawarty w umowie spółki (postanowienie SN z dnia 1 marca 2000 r., I CKN 845/99, LEX nr 51840).
37. Zapis na sąd polubowny wiąże nie tylko cesjonariusza, ale też przystępującego do długu. Oznacza to, że nabywcę przedsiębiorstwa (art. 55⁴ k.c.) wiąże zapis na sąd polubowny zawarty przed zbyciem przedsiębiorstwa przez zbywcę z jego wierzycielem, obejmujący spory dotyczące zobowiązań związanych z prowadzeniem tego przedsiębiorstwa. Odpowiedzialność nabywcy przedsiębiorstwa za zobowiązania zbywcy jest w doktrynie kwalifikowana jako ustawowe kumulatywne przystąpienie do długu, w wyniku czego po pasywnej stronie stosunku obligacyjnego pojawia się nowy dłużnik, obok dotychczasowego; podmiot przystępujący do długu jest dłużnikiem „dodatkovym”, ponoszącym odpowiedzialność solidarną z dłużnikiem pierwotnym (art. 366 k.c.). Przystępujący do długu (nabywca przedsiębiorstwa), zajmując pozycję dłużnika w istniejącym stosunku obligacyjnym, znajduje się w takiej samej sytuacji prawnej, jaką zajmował dłużnik pierwotny. Sytuacja taka obejmuje także skutki prawne poddania sporów dotyczących roszczeń wynikających z tego stosunku obligacyjnego sądowi polubownemu. Zasada ta nie rozciąga się na wszystkie przypadki odpowiedzialności solidarnej, lecz tylko na te, które powstają w wyniku przystąpienia do długu lub cesji. Szczególnie

nie obejmuje ona odpowiedzialności współników za długi spółki jawnej (zob. uchwała SN z dnia 13 lipca 2011 r., III CZP 36/11, OSNC 2012, nr 3, poz. 31).

38. Zapis na sąd polubowny zawarty przez dłużnika egzekwowanego z dłużnikiem zajętej wierzytelności wiąże wierzyciela egzekwującego (K. Weitz, *Związanie wierzyciela...*, s. 107–110; uchwała SN z dnia 13 lipca 2011 r., III CZP 36/11, OSNC 2012, nr 3, poz. 31).

Zgodnie z art. 147 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 233), który zachowa swą aktualność do 31 grudnia 2015 r. (por. art. 428 pkt. 84 ustawy z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo naprawcze, Dz. U. z 2015 r. poz. 978, zmieniającej ustawę – Prawo upadłościowe i naprawcze z dniem 1 stycznia 2016 r.) zapis na sąd polubowny dokonany przez upadłego traci moc z dniem ogłoszenia upadłości, a toczące się postępowania ulegają umorzeniu. W przypadku zbycia wierzytelności zapis ten nie nabiera powrotnie mocy, w związku z czym dłużnik i cesjonariusz powinni zawrzeć nową umowę o arbitraż, jeśli spór pomiędzy nimi miałby być rozstrzygany przed sądem polubownym (zob. w tej sprawie M. Dziurda, *Upadłość a poddanie sporu pod rozstrzygnięcie wyroku*, komentarz do wyroku SA Lewiatan z 2013 r., e-Przegląd Arbitrażowy 2014, nr 3–4).

7. Rozstrzygnięcie sporów wynikających z naruszenia umowy o arbitraż

39. Umowa o arbitraż może nakładać na strony szereg zobowiązań, spośród których warto wymienić przede wszystkim zobowiązanie do zachowania poufności, o którym mowa w § 4 Reg. Lewiatan, oraz zobowiązania wynikające z wydanych w trakcie trwania postępowania postanowień, np. w przedmiocie zabezpieczeń (§ 36 Reg. Lewiatan), szczególnie jeśli ich wykonanie zostanie zabezpieczone karą pieniężną. Do takich zobowiązań zalicza się też zobowiązanie do uiszczenia opłaty arbitrażowej wszędzie tam, gdzie strony są zobowiązane zapłacić tę należność w częściach równych (zob. np. art. 36 ust. 2 Reg. ICC). Powstaje wobec tego pytanie, czy roszczenia wynikające z naruszenia samej umowy o arbitraż podlegają

jurysdykcji sądu polubownego wyznaczonego umową o arbitraż, mimo że w samej treści umowy o arbitraż nie ma o tym mowy. Pytanie to jest aktualne zarówno w przypadku, gdy umowa o arbitraż jest zamieszczona w oddzielnym dokumencie, jak i wówczas, gdy stanowi klauzulę umowy głównej. Zgodnie bowiem z zasadą *separability* zapis na sąd polubowny zamieszczony w umowie głównej jest od niej niezależny. Zasadę tę wyprowadza się z brzmienia art. 1180 § 1 k.p.c., zgodnie z którym nieważność lub wygaśnięcie umowy głównej nie pociąga za sobą nieważności lub wygaśnięcia zapisu na sąd polubowny zawartego w tej umowie (zob. uchwała SN z dnia 8 marca 2002 r., III CZP 8/02, OSNC 2002, nr 11, poz. 133; wyrok SA w Warszawie z dnia 21 sierpnia 1997 r., I Acz 756/97, Prawo Gospodarcze 1998, nr 2, s. 44). W pewnym sensie mamy do czynienia z sytuacją, w której w jednym dokumencie ujęte zostały dwie niezależne, choć powiązane ze sobą umowy, gdzie umowa o arbitraż ma charakter akcesoryjny wobec umowy głównej (co do zasady *separability*, zob. szerzej. R. Sikorski, *Właściwość...*, s. 266–267; M. Zachariasiewicz, *Autonomiczny charakter...*; zob. też uwagi do § 27 Reg. Lewiatan). W związku z przyjęciem tej zasady należy się zastanowić, w jakim trybie powinny być rozstrzygane spory wynikające z naruszenia samej umowy o arbitraż, gdyż zazwyczaj treść umowy o arbitraż tej kwestii nie wyjaśnia. Wydaje się, że spory te będą podlegały rozstrzygnięciu sądu polubownego, wyznaczonego w samej umowie o arbitraż. Nie sposób bowiem przyjąć, że arbitraci dla osiągnięcia takiego skutku powinni zawrzeć kolejną umowę o arbitraż, gdyż proces zawierania takich umów mógłby trwać w nieskończoność. Należy więc przyjąć, że sąd polubowny wyznaczony w zapisie jest właściwy do rozstrzygania zarówno sporów w nim oznaczonych, jak i sporów wynikających z naruszenia samego zapisu, chyba że treść zapisu wskazuje inaczej. Podobna opinia była wyrażana w większości spraw rozstrzyganych przez trybunały arbitrażowe ICC, gdzie orzekano o obowiązku zapłaty przez pozwanych ich części opłaty arbitrażowej. W mniejszości było prezentowane stanowisko, gdzie arbitrzy nie uznali się właściwymi do dokonywania rozstrzygnięć w tych sprawach, gdyż w ogóle nie uznawali zobowiązania do wnoszenia opłat jako elementu umowy między arbitrantami, lecz jako umowę między arbitrantami a sądem jako instytucją, do której klauzula arbitrażowa nie ma zastosowania (szerzej N. Darvazeh, S. Greenberg, *No One's Credits...*, s. 560 i n.).

8. Interpretacja

40. Zgodnie z § 2 ust. 6 Reg. Lewiatan Prezes SA Lewiatan może wydać interpretację konkretnych przepisów Regulaminu, jeśli ich treść budzi wątpliwość arbitrów orzekających w danej sprawie. Interpretacje takie odnoszą się do konkretnej sprawy i nie mają charakteru wiążącego. W jakim zakresie taka interpretacja będzie pomocna dla zespołu orzekającego, zależy od nich samych. Interpretacje wydawane są po konsultacji z członkami Komitetu Arbitrażowego i służą wypracowaniu jednolitej wykładni poszczególnych norm regulaminowych, co wpłynie też na większą przewidywalność ich stosowania. Interpretacje wydawane są jedynie na wniosek Zespołu Orzekającego.

§ 3 Doręczenia pism oraz bieg terminów

1. Wszelkie pisma, w tym wnioski, pisma procesowe, korespondencja od lub do Sądu Arbitrażowego lub Zespołu Orzekającego, powinny być doręczone osobiście albo listem poleconym lub przesyłką kurierską, pocztą elektroniczną lub za pomocą innych środków komunikowania się na odległość, które umożliwiają uzyskanie materialnego dowodu wysłania pisma.
2. Jeśli strony nie postanowiły inaczej, doręczeń dokonuje się osobiście podmiotowi uczestniczącemu w postępowaniu albo pod adresem pocztowym lub elektronicznym wskazanym przez ten podmiot, a w braku takiego wskazania – listem poleconym lub przesyłką kurierską pod ostatnim znanym adresem miejsca jego stałego pobytu lub siedziby.
3. Jeżeli strony ustanowiły pełnomocników, doręczeń dokonuje się na adres tych pełnomocników.
4. Pismo uważa się za doręczone w dniu, w którym adresat je otrzymał albo w którym zostało ono wysłane, z wyłączeniem przesyłek pocztowych lub kurierskich, do adresata zgodnie z ust. 1–3. Pismo uważa się za skutecznie doręczone pod ostatni adres do korespondencji wskazany przez podmiot uczestniczący w postępowaniu.
5. Terminy przewidziane w Regulaminie zaczynają biec w dniu następującym po dniu, w którym pismo zostało doręczone zgod-

nie z ust. 4. Jeżeli w miejscu doręczenia ostatni dzień terminu jest dniem ustawowo wolnym od pracy, termin kończy się z upływem pierwszego dnia roboczego następującego po dniu ustawowo wolnym od pracy.

Literatura: Born G.B., *International Commercial Arbitration*, Kluwer Law International 2009; Bühler M.W., Jarvin S. (w:) *Practitioner's Handbook on International Arbitration*, red. F.B. Weigand, München 2002; Caron D.D., Caplan L.M., Pellonpää M., *The UNCITRAL Arbitration Rules. A Commentary*, Oxford 2006; Derains Y., Schwartz E.A., *Guide to the ICC Rules of Arbitration*, Kluwer Law International 2005; Ereciński T., Weitz K. (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 5, *Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy)*, red. T. Ereciński, Warszawa 2012; Fouchard Gaillard Goldman on *International Commercial Arbitration*, red. E. Gaillard, J. Savage, Kluwer Law International 1999; Fry J., Greenberg S., Mazza F., *The Secretariat's Guide to ICC Arbitration*, ICC 2012; Grierson J., van Hooft A., *Arbitrating under the 2012 ICC Rules*, Kluwer Law International 2012; Jakubecki A. (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 5, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2012; Lew J.D.M., Mistelis L.A., Kröll S.M., *Comparative International Commercial Arbitration*, Kluwer Law International 2003; Nowaczyk P., Szumański A., Szymańska M., *Regulamin Arbitrażowy UNCITRAL. Komentarz*, Warszawa 2011; Redfern A., Hunter M. [i in.], *Redfern and Hunter on International Arbitration*, Oxford 2009; Schwarz F.T., Konrad Ch.W., *The Vienna Rules. A Commentary on International Arbitration in Austria*, Kluwer Law International 2009; Strumiłło T., *Zasady postępowania arbitrażowego*, ADR 2009, nr 3; Szpara J., Łaszczuk M., *Czy autonomia stron w ustalaniu reguł postępowania przed sądem polubownym jest ograniczona w czasie?* (w:) *Księga pamiątkowa 60-lecia Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie*, red. J. Okolski [i in.], Warszawa 2010; Tynel A., *Doręczanie pism procesowych w postępowaniu arbitrażowym*, ADR 2009, nr 2; Wiśniewski T., Hauser-Morel M. (w:) *System Prawa Handlowego*, t. 8, *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, Warszawa 2010; Zembrzuski T., *Doręczanie odpisu wyroku sądu polubownego jako „zawiadomienie pisemne” z art. 1160 KPC*, *Monitor Prawniczy* 2015, nr 3.

Spis treści

1. Kodeks postępowania cywilnego	70
2. Regulamin SA Lewiatan	72
2.1. Zakres przedmiotowy i podmiotowy.	
Sposoby doręczeń	73
2.2. Adres do doręczeń	75
2.3. Termin doręczenia	76
2.4. Bieg terminów	77
2.5. Paragraf 22 ust. 5 Reg. Lewiatan	78

1. Kodeks postępowania cywilnego

1. Praktyczne znaczenie prawidłowo skonstruowanych reguł doręczenia pism jest trudne do przecenienia. Z jednej strony powinny one realizować postulat szybkości i efektywności postępowania arbitrażowego, z drugiej zaś zapewniać stronom prawo do obrony, które w tym kontekście wyraża się w obowiązku doręczenia drugiej stronie bądź stronom wszelkich pism lub decyzji w toku postępowania arbitrażowego. Ewentualne naruszenia w tym zakresie mogą być bowiem podstawą uchylecia wyroku arbitrażowego (zob. art. 1206 § 1 pkt 2 k.p.c.) bądź podstawą odmowy jego uznania lub stwierdzenia wykonalności wyroku (zob. art. V ust. 1 lit. b Konwencji nowojorskiej oraz art. 1215 § 2 pkt 2 k.p.c.).
2. Kodeks postępowania cywilnego reguluje zasady doręczenia pism w postępowaniu arbitrażowym w art. 1160 § 1–3 oraz art. 1189 § 3. Ponadto art. 1197 § 4 k.p.c. określa reguły dotyczące doręczenia wyroków arbitrażowych. W art. 1160 k.p.c., nawiązującym do art. 3 ustawy modelowej UNCITRAL, ustanowiono cztery sposoby doręczeń pism:
  - 1) wręczenie osobiste pisma adresatowi albo
  - 2) dostarczenie pisma do siedziby albo miejsca zwykłego pobytu adresata lub pod wskazany przez niego adres pocztowy;
  - 3) w przypadku przedsiębiorców wpisanych w rejestrze sądowym albo innym publicznym rejestrze (np. Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej) zawiadomienie uważa się za doręczone, gdy doszło na adres wskazany w takim rejestrze, chyba że strona podała inny adres do doręczeń;
  - 4) w przypadku gdy pomimo dołożenia należytej staranności nie można ustalić powyższych miejsc, pismo uważa się za doręczone, gdy zostało wysłane do ostatniego miejsca pobytu adresata albo ostatniego znanego miejsca, w którym znajdowała się siedziba adresata (zob. T. Ereciński, K. Weitz (w:) *Kodeks...*, s. 686).

Istotną dla doręczeń regułą wyraża również art. 1189 § 3 k.p.c., zgodnie z którym wszelkie pisma, wnioski, dokumenty lub inne dowody na piśmie (np. pisemne zeznania świadków, ang. *witness statements*) składane przez stronę sądowi polubownemu powinny być doręczone

drugiej stronie (zob. M. Hauser-Morel, T. Wiśniewski (w:) *System...*, s. 495).

3. W postępowaniu przed sądem polubownym nie znajdują zastosowania przepisy o doręczeniach zawarte w art. 131–147 k.p.c., a także w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 października 2010 r. w sprawie szczegółowego trybu i sposobu doręczania pism sądowych w postępowaniu cywilnym (tekst jedn.: Dz. U. 2015 poz. 1222) (zob. A. Tynel, *Doręczenie...*, s. 102). Przepisy te będą jednak miały zastosowanie do doręczeń dokonywanych przez sąd państwowy w związku z postępowaniem arbitrażowym (zob. art. 1160 § 4 k.p.c.).
4. Na tle art. 1160 § 1 k.p.c. wyrażano niekiedy wątpliwość, czy użyte w tym terminie pojęcie zawiadomienia pisemnego obejmuje również wyrok sądu polubownego. W doktrynie przeważa jednak szerokie rozumienie tego pojęcia, zgodnie z którym obejmuje ono pisma procesowe, a także pisma adresowane przez sąd polubowny do stron postępowania, w tym wyrok arbitrażowy (zob. A. Jakubecki (w:) *Kodeks...*, s. 404; T. Ereciński, K. Weitz (w:) *Kodeks...*, s. 687 i n.; T. Zembrzusi, *Doręczenie...*, s. 152–153, oraz powoływane przez tego autora postanowienie SN z dnia 14 marca 2014 r., III CZP 128/13, LEX nr 1482401).
5. Przepisy regulujące doręczenie pism procesowych przed sądem polubownym mają charakter **dyspozytywny** (zob. A. Tynel, *Doręczenie...*, s. 106). W konsekwencji mogą być one zmienione zarówno przez same strony, jak i sąd polubowny. Może je również ustalać instytucja arbitrażowa w regulaminach arbitrażowych (zob. tamże). Nie dotyczy to jednak art. 1189 § 3 k.p.c., który jest przepisem bezwzględnie obowiązującym (zob. T. Ereciński, K. Weitz (w:) *Kodeks...*, s. 780). W zakresie, w jakim zmiana reguł doręczeń pism procesowych jest dopuszczalna, może ona nastąpić zarówno przed wszczęciem postępowania arbitrażowego, jak i po jego wszczęciu (zob. M. Łaszczuk, J. Szpara, *Czy autonomia...*, s. 287–288).
6. Odmienne regulacje dotyczące zasad doręczania pism procesowych zawierają regulaminy arbitrażowe (zob. art. 3 Reg. ICC, art. 4 Reg. LCIA; art. 4 i 5 Reg. DIS, art. 8 Reg. SCC, art. 12 Reg. VIAC,

art. 2 Reg. UNCITRAL), rzadziej natomiast spotykane są one w umowach o arbitraż.

7. Tytułem przykładu, Reg. SA KIG określa reguły doręczania pism procesowych w § 11 ust. 1–10. Zgodnie z jego ust. 1 pisma do Sądu Arbitrażowego, a także pismo dla strony postępowania doręcza się osobiście za pokwitowaniem odbioru lub nadaje listem poleconym, pocztą kurierską albo w inny sposób umożliwiający udokumentowanie jego nadania. Co istotne, regulamin ten przewiduje, że Zespół Orzekający może postanowić o doręczaniu pism w toku postępowania „w inny sposób”, w szczególności pocztą elektroniczną (choć wymaga to osobnej zgody stron) – ust. 7. Z kolei ust. 2–4 § 11 Reg. SA KIG w zasadzie powtarzają reguły doręczania przyjęte w art. 1160 § 1–3 k.p.c. W ust. 5 § 11 tego regulaminu przewidziano natomiast doręczanie pism pełnomocnikowi, w sytuacji gdy strona ustanowiła pełnomocnika procesowego lub pełnomocnika do doręczeń. Wszelkie pisma w toku postępowania arbitrażowego strona powinna składać do SA KIG z odpisami dla arbitrów, a stronie przeciwnej doręczyć bezpośrednio pismo wraz z załącznikami. Ponadto wskazać należy na § 43 ust. 1–2, zgodnie z którymi wyrok doręczany jest stronie postępowania, przy tym doręczenie następuje po uiszczeniu przez stronę wszystkich opłat i zwrocie kosztów na rzecz SA KIG.

2. Regulamin SA Lewiatan

8. Reguły doręczeń wszelkich pism związanych z postępowaniem arbitrażowym zawarte są w § 3 Reg. Lewiatan. Przepis ten ma następującą strukturę: ust. 1 określa, jakiego rodzaju pisma stron, arbitrów lub Sądu Arbitrażowego objęte są zakresem jego zastosowania, a następnie wskazuje dopuszczalne sposoby ich doręczenia; ust. 2 wskazuje, pod jakimi adresami powinny następować doręczenia; ust. 3 dotyczy doręczania pism pełnomocnikom stron; ust. 4 określa termin doręczenia pisma; ust. 5 zaś zawiera reguły dotyczące biegu terminów.
9. Reguły określone w § 3 Reg. Lewiatan mogą być **zmienione** w drodze porozumienia stron, zarówno przed wszczęciem postępowania arbitrażowego, jak i po jego wszczęciu. Ponadto może je zmieniać Zespół Orzekający.

W tym ostatnim przypadku wskazane jest, aby wszelkie zmiany w powyższym zakresie były dokonywane w treści Postanowienia Proceduralnego.

2.1. Zakres przedmiotowy i podmiotowy. Sposoby doręczeń

10. § 3 Reg. Lewiatan ma szeroki zakres zastosowania. Zgodnie z ust. 1 powołanej regulacji dotyczy ona wszelkich pism, które to pojęcie obejmuje wszelkie pisma merytoryczne oraz proceduralne, wnioski czy też inną korespondencję stron, a także pisma pochodzące od Sądu Arbitrażowego oraz Zespołu Orzekającego, w tym także wyrok arbitrażowy. Poza zakresem zastosowania § 3 pozostają natomiast wszelkie pisma złożone w toku tzw. pomocniczych postępowań względem postępowań arbitrażowych, jak np. postępowanie zabezpieczające (zob. na gruncie art. 3 ust. 1 Reg. ICC M.W. Bühler, S. Jarvin (w:) *Practitioner's...*, s. 133).
11. Regulaminy arbitrażowe zwykle przewidują bardziej elastyczne sposoby dokonywania doręczeń niż te dopuszczalne w postępowaniach przed sądami państwowymi (zob. T. Wiśniewski, M. Hauser-Morel (w:) *System...*, s. 472; J.D.M. Lew, L.A. Mistelis, S.M. Kröll, *Comparative...*, s. 518). Tak też jest w przypadku Reg. Lewiatan, który określa szeroki zakres dopuszczalnych sposobów doręczenia pism i pozostawia jego użytkownikom **swobodę wyboru** dogodnego dla nich sposobu doręczenia. W § 3 ust. 1 Reg. Lewiatan wskazano, że doręczenie może być dokonane **osobiście albo listem poleconym lub przesyłką kurierską, pocztą elektroniczną lub za pomocą innych środków komunikowania się na odległość, które umożliwiają uzyskanie materialnego dowodu wysłania pisma**.
12. Konsekwencją powyższego uregulowania jest m.in. to, że doręczenie pisma może nastąpić za pośrednictwem poczty elektronicznej (e-maila) lub faksu. W praktyce problematyczne może się okazać doręczanie pism procesowych drogą elektroniczną (zob. A. Szumański (w:) P. Nowaczyk, A. Szumański, M. Szymańska, *Regulamin...*, s. 53). Zdarzać się bowiem mogą sytuacje, w których poczta elektroniczna z przyczyn technicznych nie dotrze do adresata, mimo że zostanie skutecznie wysłana przez nadawcę. Choć Reg. Lewiatan przyjmuje, że datą doręczenia pisma jest data jego wysłania e-mailem (§ 3 ust. 4), może powstać problem, czy pismo procesowe zosta-

ło skutecznie doręczone. Zdaniem autorów, jeżeli serwer odbiorcy odrzucił wiadomość e-mail, a w konsekwencji strona nie otrzymała pisma, nie sposób przyjąć, że doszło do jego doręczenia. W celu uniknięcia tego rodzaju komplikacji należy postulować, aby **szczegółowe kwestie związane z doręczeniem pism procesowych, w szczególności drogą elektroniczną, były dodatkowo uregulowane w Postanowieniu Proceduralnym**. Zespół Orzekający może np. postanowić, że doręczenie drogą elektroniczną jest skuteczne tylko wtedy, gdy druga strona faktycznie otrzyma odpisy pisma wraz z załącznikami za pośrednictwem poczty lub przesyłki kurierskiej.

13. Wątpliwości może budzić jednak kwestia, czy określone w § 3 Reg. Lewiatan reguły doręczania pism dotyczą również **pozwu**. Skoro bowiem § 16 ust. 1 oraz 3 lit. b Reg. Lewiatan wymagają złożenia pozwu wraz z jego odpisami dla Sądu Arbitrażowego, każdego z arbitrów oraz pozwanego w SA Lewiatan, to może nasuwać się wniosek, że w przypadku pozwu konieczne jest jego fizyczne złożenie wraz z odpisami w Sekretariacie SA Lewiatan. W konsekwencji wykluczona byłaby możliwość złożenia pozwu za pośrednictwem poczty elektronicznej czy faksu. Pogląd ten wydaje się jednak nieuprawniony. Po pierwsze, pozew niewątpliwie odpowiada pojęciu pisma w rozumieniu § 3 Reg. Lewiatan i już z tego względu należy wobec niego stosować reguły doręczeń określone w tym przepisie. Po drugie, za powyższym wnioskiem przemawiają również względy pragmatyczne. Jak pokazuje bowiem wyrok arbitrażowy SA Lewiatan z 2012 r., e-Przegląd Arbitrażowy 2014, nr 3–4, s. 93 i n., data złożenia pozwu może mieć kluczowe znaczenie w kontekście przedawnienia roszczeń. W sprawie, w której zapadł powoływany wyrok arbitrażowy, pozew wysłano pocztą przed upływem terminu przedawnienia, jednak wpłynął on do Sekretariatu SA Lewiatan już po upływie tego terminu. Orzekając na podstawie poprzedniej wersji Reg. Lewiatan z 2010 r., arbitrzy przyjęli, że wniesienie pozwu nastąpiło w chwili jego otrzymania przez Sekretariat SA Lewiatan, a w konsekwencji roszczenia objęte pozwem zostały uznane za przedawnione. Przyjęcie, że dopuszczalne jest złożenie pozwu drogą elektroniczną, oznaczałoby, z uwagi na obowiązującą w tym zakresie teorię wysłania (o czym poniżej), że za dzień złożenia pozwu należy uznać datę jego wysłania pod adresem e-mail SA Lewiatan. Należy tu jednak poczynić pewne zastrzeżenie – po wysłaniu pozwu e-mailem lub faksem

naależy niezwłocznie złożyć w SA Lewiatan wersje papierowe pozwu wraz z załącznikami oraz ich odpisami (nie powinno to mieć jednak wpływu na samą datę złożenia pozwu). W przypadku niezłożenia wersji papierowych pozwu Sekretarz Generalny wezwie powoda w trybie § 17 Reg. Lewiatan do uzupełnienia tego braku formalnego, pod rygorem zwrócenia pozwu. Po bezskutecznym upływie wyznaczonego terminu pozew podlega zwrotowi z zastrzeżeniem § 6 ust. 3. Zwrócony pozew nie wywołuje żadnych skutków prawnych.

2.2. Adres do doręczeń

14. Na gruncie Reg. Lewiatan zasadą jest, że doręczeń dokonuje się osobiście (w jakimkolwiek miejscu, w którym aktualnie przebywa strona, np. na rozprawie, w Sekretariacie SA Lewiatan) bądź pod adresem pocztowym lub elektronicznym wskazanym przez stronę. W konsekwencji wysyłanie korespondencji pod innym adresem niż wskazany przez stronę, nawet gdyby był to faktyczny adres zamieszkania lub siedziba spółki, będzie musiało zostać uznane za nieskuteczne.
15. Wątpliwości może budzić kwestia, czy adres do doręczeń może zostać wskazany w sposób dorozumiany, np. poprzez jego umieszczenie na papierze firmowym. Wydaje się, że wobec wagi instytucji doręczenia dla zapewnienia sprawiedliwego i równego traktowania stron wskazanie adresu do doręczeń musi być wyraźne i nie można go domniemywać. Uwaga ta ma szczególne znaczenie w przypadku przesyłania pism za pośrednictwem poczty elektronicznej. Jeśli jednak strona posługuje się w toku postępowania określonym adresem e-mail lub adresem pocztowym, to należy przyjąć, że w ten sposób doszło do wskazania adresu do doręczeń.
16. Jeśli adresat pisma zmieni adres do doręczeń, lecz nie poinformuje o tym pozostałych uczestników postępowania, w tym arbitrów lub stron, przyjmuje się, że doręczenie zostało skutecznie dokonane pod ostatni wskazany przez ten podmiot adres (§ 3 ust. 4 zdanie drugie Reg. Lewiatan).
17. W przypadku gdy adres do doręczeń nie został przez stronę określony, korespondencja doręczana jest listem poleconym lub przesyłką kurierską

pod ostatnim znanym adresem miejsca stałego pobytu lub siedziby strony. Nie musi to być więc aktualne miejsce zamieszkania albo siedziba adresata. W tym zakresie Reg. Lewiatan nawiązuje do rozwiązania przyjętego w art. 1160 § 3 k.p.c. Inaczej jednak niż powołana regulacja kodeksowa § 3 ust. 3 Reg. Lewiatan nie wymaga do zastosowania trybu określonego w tym przepisie „dołożenia należytej staranności” przez wysyłającego pismo w ustaleniu aktualnego miejsca zamieszkania albo aktualnej siedziby adresata.

18. Reg. Lewiatan stanowi, że w przypadku ustanowienia **pełnomocnika** wszelkich doręczeń należy dokonywać pod jego adresem. Należy przy tym od profesjonalnego pełnomocnika oczekiwać wyraźnego wskazania adresu do doręczeń, w tym również adresu e-mail. W literaturze wskazuje się, że w przypadku odwołania pełnomocnictwa do czasu poinformowania o tym zespołu orzekającego oraz instytucji arbitrażowej korespondencja powinna być nadal kierowana pod adresem pełnomocnika (zob. F.T. Schwarz, Ch.W. Konrad, *The Vienna Rules...*, s. 288). W interesie strony odwołującej pełnomocnictwo jest więc niezwłoczne poinformowanie o tym Zespołu Orzekającego oraz Sądu Arbitrażowego Lewiatan. Reg. Lewiatan nie reguluje przy tym kwestii doręczeń w przypadku ustanowienia przez stronę kilku pełnomocników. W celu uniknięcia wątpliwości co do sposobu doręczeń w takich sytuacjach należałoby powyższe zagadnienie uregulować w Postanowieniu Proceduralnym.

2.3. Termin doręczenia

19. Należy przyjąć, że – pomimo nienajlepszego redakcyjnego ujęcia – rozwiązania przyjęte w § 3 ust. 4 Reg. Lewiatan nawiązują do tzw. **teorii doręczenia**. W konsekwencji dniem doręczenia jest dzień osobistego wręczenia pisma adresatowi lub odebrania przez niego pisma za pośrednictwem poczty lub kuriera. Odmienne rozwiązanie przyjęto w odniesieniu do korespondencji przesyłanej drogą elektroniczną (np. e-mail). W tym zakresie Reg. Lewiatan przyjmuje **teorię wysłania** (ang. *mail-box theory*). Tym samym datą skutecznego doręczenia pisma jest data jego wysłania pocztą elektroniczną. Podobne

rozwiązanie przyjęto w art. 2 Reg. UNCITRAL, a także w art. 13 ust. 2 Reg. VIAC (zob. F.T. Schwarz, Ch.W. Konrad, *The Vienna Rules...*, s. 283–284). W konsekwencji pozew wysłany pocztą poleconą bądź przesyłką kurierską należy uznać za złożony w dniu jego otrzymania przez SA Lewiatan, a nie w dniu jego nadania przez powoda, chyba że zostanie on wysłany e-mailem (wówczas decyduje termin wysłania e-maila).

20. Wątpliwości może budzić kwestia, czy Reg. Lewiatan określa termin doręczenia w przypadku, gdy adresat nie odbiera pisma przesłanego listem poleconym lub przesyłką kurierską. Jeśli przyjąć, że w tym zakresie istnieje luka w Reg. Lewiatan, stosować należy art. 1160 § 1 k.p.c., zgodnie z którym dniem doręczenia jest **dzień, w którym dostarczo-
no pismo** do siedziby albo miejsca zwykłego pobytu adresata lub na wskazany przez niego adres do doręczeń. W § 3 ust. 4 Reg. Lewiatan nie przewidziano również wprost terminu doręczenia w sytuacji, w której pismo zostało wysłane pod ostatnie znane miejsce siedziby albo ostatnie znane miejsce zamieszkania adresata. Zdaniem autorów należy wówczas stosować art. 1160 § 3 zdanie drugie k.p.c., zgodnie z którym zawiadomienie w takiej sytuacji uważa się za doręczone w ostatnim dniu okresu, w którym przesyłka mogła zostać odebrana przez adresata. W przypadku więc pozostawienia tzw. awizo w ostatnim znanym miejscu zamieszkania adresata korespondencję uważa się za doręczoną w ostatnim dniu terminu, w którym adresat mógł podjąć przesyłkę z miejsca, gdzie została złożona (zob. T. Ereciński, K. Weitz (w:) *Kodeks...*, s. 687).

2.4. Bieg terminów

21. Reg. Lewiatan wprowadza zasady obliczania terminów na potrzeby składania pism procesowych bądź innej korespondencji sądowej. W tym zakresie istniała bowiem luka w poprzedniej wersji Reg. Lewiatan. Nowa wersja Reg. Lewiatan jasno stanowi, że terminy zaczynają swój bieg w dniu następującym po dniu, w którym pismo zostało doręczone. Dzień otrzymania pisma nie jest więc wliczany do terminu. Jeśli natomiast ostatni dzień terminu jest dniem ustawowo wolnym od pracy, to

termin kończy się z upływem pierwszego dnia roboczego następującego po dniu ustawowo wolnym od pracy.

22. Dzień ustawowo wolny od pracy należy ustalić na podstawie prawa państwa, w którym ma być dokonane doręczenie (zob. M.W. Bühler, S. Jarvin, *Practitioner's...*, s. 139). Tym samym pojęcie to nie jest ograniczone do dni ustawowo uznanych za wolne od pracy według ustawy z 18 stycznia 1951 r. o dniach wolnych od pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 90).

2.5. Paragraf 22 ust. 5 Reg. Lewiatan

23. Postanowienia § 3 istotnie uzupełnia § 22 ust. 5 Reg. Lewiatan, zgodnie z którym odpisy wszelkich pism powinny być doręczane pozostałym **stronom** (a także interwenientowi ubocznemu, jeśli taki występuje w postępowaniu). Choć nie jest to wyrażone wprost w treści § 22 ust. 5, należy przyjąć, że reguła ta znajduje zastosowanie po wszczęciu postępowania arbitrażowego (w konsekwencji pozew doręczany jest pozwanemu za pośrednictwem Sekretariatu SA Lewiatan). Ponadto po ukonstytuowaniu się Zespołu Orzekającego odpisy pism powinny być doręczane **każdemu z arbitrów** pod wskazany przez nich adres do doręczeń. Nie ma przy tym przeszkód, aby arbitrzy wskazali jako adres do doręczeń siedzibę SA Lewiatan. Dodatkowo jeden odpis pisma powinien być doręczony pod adresem **SA Lewiatan**. To ostatnie rozwiązanie pozwala SA Lewiatan monitorować przebieg postępowania arbitrażowego.
24. Należy odrzucić wykładnię, zgodnie z którą Reg. Lewiatan wymaga, aby wszelka korespondencja pochodząca od arbitrów lub SA Lewiatan była doręczana stronom. Podkreślić należy, że wewnętrzna korespondencja pomiędzy arbitrami lub arbitrami a SA Lewiatan wręcz nie powinna być przekazywana stronom (zob. na gruncie Reg. ICC J. Fry, S. Greenberg, F. Mazza, *The Secretariat's Guide...*, § 3–62; Y. Derains, E.A. Schwartz, *Guide to the ICC...*, s. 34). Ostatecznie w gestii arbitrów oraz SA Lewiatan powinna pozostać decyzja, którą korespondencję należy doręczyć stronom. Trzeba przy tym pamiętać, że praktyką SA Lewiatan jest działanie transparentne wobec stron postępowania.

§ 4 Poufność

1. Sąd Arbitrażowy oraz Konfederacja Lewiatan, w tym ich organy oraz pracownicy, a także arbitrzy, strony oraz wszyscy pozostali uczestnicy postępowania zobowiązani są do zachowania w poufności samego faktu prowadzenia postępowania arbitrażowego, wyroku, postanowień oraz wszelkich dokumentów złożonych lub ujawnionych w postępowaniu arbitrażowym, a także wszelkich informacji powziętych w związku z postępowaniem arbitrażowym, chyba że strony postanowiły inaczej, ujawnienie informacji jest obowiązkiem ustawowym lub służy ochronie lub dochodzeniu uprawnień, w szczególności uznaniu, wykonaniu lub złożeniu skargi o uchylenie wyroku arbitrażowego w postępowaniu przed sądem powszechnym.

2. Publikacja treści wyroku przez Sąd Arbitrażowy Lewiatan jest dopuszczalna przy zachowaniu anonimowości. Strony mogą w terminie 14 dni od dnia doręczenia wyroku sprzeciwić się jego publikacji. Brak sprzeciwu we wskazanym powyżej terminie poczytuje się za zgodę na publikację wyroku.

Literatura: Błaszczak Ł., Ludwik M., *Sądownictwo polubowne (arbitraż)*, Warszawa 2007; Born G.B., *International Commercial Arbitration*, t. 1, rozdz. 19, *Confidentiality in International Arbitration*, Kluwer Law International 2009; Cato D.M., *Arbitration Practice and Procedure. Interlocutory and Hearing Problems*, London–Hong Kong 2002; *The Chartered Institute of Arbitrators Code of Professional and Ethical Conduct for Members (October 2009)*, <https://www.ciarb.org/docs/default-source/practice-guidelines-protocols-and-rules/code-of-professional-and-ethical-conduct-october-2009.pdf?sfvrsn=2>; *Civil Justice Systems in Europe: Implications for Choice of Forum and Choice of Contract Law. A Business Survey. Final Results*, Oxford, 1 października 2008, <http://www3.law.ox.ac.uk/themes/iecl/pdfs/Oxford%20Civil%20Justice%20Survey%20-%20Summary%20of%20Results,%20Final.pdf>; Craig W.L., Park W.W., Paulsson J., *International Chamber of Commerce Arbitration*, rozdz. 16.06, *Confidentiality*, New York 2000; Demolitsa A., *Institutional Rules and National Regimes (w:) International Chamber of Commerce. International Court of Arbitration. Confidentiality in Arbitration. Commentaries on rules, statutes, case law, and practice*, Paris 2009; Dessemontet F., *Arbitration and Confidentiality*, *The American Review of International Arbitration* 1996, t. 7, nr 3–4; Dorda Ch., Öhlberger V., *Vienna Perspective – 2012*, *Mealey's International Arbitration Report* 2012, t. 27, nr 3; Ereciński T., *Poufność w arbitrażu (w:) Studia i rozprawy. Księga jubileuszowa dedykowana prof. Andrzejowi Całusowi*, red. A. Janik, Warszawa 2009; Ereciński T., Weitz K., *Sąd arbitrażowy*, Warszawa 2008; Gessel-Kalinowska vel Kalisz B., *Podstawa normatywna zasady poufności*, PPH 2013, nr 1; Gessel-Kalinowska vel Kalisz B., *Postępowanie zwyczajów odnoszących się do obowiązku zachowania poufności w arbitrażu. Analiza wyników ankiety przeprowadzonej przez Sąd Arbitrażowy Lewiatan wśród polskich praktyków arbitrażowych*,